

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.8377088>

Accepted: 20.09.2023

**Dünyada Göçmenlerin Eğitim Alanındaki Sorununa İlişkin Yasal
Düzenlemeler**
**Legal Regulations Regarding The Problem Of Migrants In The Field Of
Education In The World**

Kadir Baki NACAR

Karakaya İlkokulu

kbakinacar@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2628-4246>

Tolga POLAT

Mahzemin İlkokulu

tolgapolat1905@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2628-4246>

Mahmut ALTUNBULAK

Mahzemin İlkokulu

mahmutaltinbulak3838@outlook.com, Orcid: <https://0000-0003-0359-4564>

Uğur SUBAŞI

Yemliha Sami Yangın İlkokulu

ugursubasi49@gmail.com, Orcid: <https://0009-0003-4521-8425>

Abdullah ÇETİNKAYA

Melikgazi Şehit Hüseyin Danacı Halk Eğitimi Merkezi

a.01051984.abdullah@hotmail.com, Orcid: <https://0009-0009-8067-1886>

Talat KARAKAYA

Osman Ulubaş Melikgazi Ortaokulu

Talat-Karakaya@hotmail.com, Orcid: <https://0009-0001-6611-3708>

Ali Fuat TUNA

Cesarettin Kocatürk İlkokulu

alifuattuna@gmail.com, Orcid: <https://0009-0002-0397-5033>

Murat BAYHAN

Ahmet Baldöktü İlkokulu
mrtbyhn3858@gmail.com, Orcid: [https:// 0009-0004-7071-4436](https://0009-0004-7071-4436)

Uğur EZGİN

Balıkesir Gönen Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü
ugurezgin@hotmail.com, Orcid: <https://0009-0000-3280-5522>

Ali ÖZTÜRK

Balıkesir Gönen Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü
normzede@hotmail.com, Orcid: [https:// 0009-0000-2022-0578](https://0009-0000-2022-0578)

Mustafa BALABAN

Balıkesir Gönen Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü
mthsfbalaban@gmail.com, Orcid: [https:// 0009-0008-2798-4173](https://0009-0008-2798-4173)

Birce ÖĞÜT

Saraycık Şehit Mustafa Yılmaz İlkokulu
gulela50@mynet.com, Orcid: [https:// 0009-0009-4231-2524](https://0009-0009-4231-2524)

Mehmet FİDAN

Yukarı Ağadeve İlkokulu
birbulut35@hotmail.com, Orcid: [https:// 0009-0006-2541-2417](https://0009-0006-2541-2417)

İbrahim ŞENER

Ergenekon İlkokulu
ibrahimsener527@gmail.com, Orcid: [https:// 0000-0002-6883-0217](https://0000-0002-6883-0217)

Ahmet AKTAŞ

Eleşkirt Halk Eğitimi Merkezi
ahmetaktas3593@gmail.com, Orcid: [https:// 0009-0009-7118-1957](https://0009-0009-7118-1957)

Özet

Göç, gelişmiş toplumlara olumlu veya olumsuz etkileri olabilen nüfusların yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir. Bu nüfus hareketliliğinin çeşitleri ve etkileri değişiklik göstermektedir. Bu değişiklikler ülkelere göre de çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu değişiklikler, beraberindeki sorunların çözümlerini ve göçün topluma olan etkilerini ortaya çıkarması açısından önemlidir. Göç alan ülkelerin genel durumlarına bakıldığı zaman ülkelerin kendilerine ait bir göçmen politikası uygulaması, göçmenleri eğitime politikası ve kendi hukuk düzenlerinde düzenlemeler yapılması zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göçmenlerin sorun olmaktan çıkarılıp onların topluma uyumunun sağlanması, göçmen eğitimindeki temel yolların başında gelmektedir. Eğitim alan insanların, toplumsal kurallara uymaları ve sosyolojik olarak topluma kendilerini adapte etmeleri daha kolaylaşır. Göç insanların ister kendi ülkeleri içerisinde isterse dış ülkelere yapılınsın amaç kendi yaşadıkları bölgenin kötü koşullarından kurtularak daha iyi koşullar elde etmek içindir. Göçmenler çoğu zaman karma sebeplerle göç etmiş, insanların yer değiştirmelerine sebep olan durumlar, yaşanan yer ve zamana göre değişiklik göstermiştir. Ekonomik rahatlık arayışı, çatışma ya da şiddetten uzaklaşma, politik düzensizlikler, siyasi sığınma isteği, mevcut durumlarına göre şartları daha uygun eğitim imkânları gibi çok farklı etkenden sebebiyle kişisel veya toplu göç hareketleri oluşmuştur ve oluşacaktır. Günümüzde ırkçılık kurumsal alanlarda gözle görülmez ancak derinden hissedilir olduğu bir zamana ırkçılığın artık abartılı ve saldırgan bir şekilde kendini gösterdiği zamandan doğru değişmiştir. Oluşabilecek tepkilerden çekinilmesi sebebiyle kurumsal birçok alanda ırkçılığın devam etmesinin önüne geçilmesiyle birlikte hala bu tutumun zihinlerde yer ettiği görülmektedir. Bundan dolayı hem bireysel hem de toplumsal anlamda sivil toplum örgütlerinin rolü bu alanda daha çok hissedilmektedir

Dünyadaki göçmen sorununu çözmek için ülkeler, eğitim alanına ait kendi kanunlarında yeni yasal değişiklikler ve düzenlemeler yapmaktadır. Bu yasal düzenlemeler ülke içerisinde dahi değişiklikler göstermektedir. Günümüz dünyasında göç sorununa yönelik “çok kültürlülük anlayışı” doğrultusunda uygulamalar yapılmaktadır. Çok kültürlülük çalışmaları toplumsal algının değişmesini ve kültürel çeşitliliği sağlamaktadır. Bunun için yapılan eğitim faaliyetleri, ülkelerin ve toplumların da eğitimiyle mümkün olmaktadır. Göçmen sorunlarının çözümüne yönelik daha gelenekçi anlayışlarda ise eğitimi “asimilasyon yoluyla” yapılan politikalar çözüm yolu gibi görünse de eğitimin hedeflenen olumlu sonuçlarından ziyade olumsuz sonuçlara yol açtığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Eğitim, Yasal Düzenleme

Abstract

Migration can be defined as the displacement of populations that can have positive or negative effects on developed societies. The types and effects of this population mobility vary. These changes may vary from country to country. These changes are important in terms of revealing the solutions to the accompanying problems and the effects of migration on society. When we look at the general situation of the countries receiving immigration, it is a necessity for the countries to implement their own immigration policy, to educate immigrants and to make arrangements in their own legal systems.

Eliminating immigrants as a problem and ensuring their integration into society is one of the main ways in immigrant education. It is easier for people who receive education to comply with social rules and adapt themselves to society sociologically. Whether people migrate within their own country or to foreign countries, the aim is to get rid of the bad conditions of the region they live in and to get better conditions. Immigrants often migrated for mixed reasons, and the situations that

caused people to relocate changed according to the place and time they lived. Individual or collective migration movements have occurred and will occur due to many different factors such as the search for economic comfort, avoidance of conflict or violence, political irregularities, desire for political asylum, and education opportunities that are more suitable for their current situation. Today, racism has changed from a time when racism was not visible but deeply felt in institutional spaces, when racism was now manifested in an exaggerated and aggressive way. It is seen that this attitude is still in the minds, with the prevention of the continuation of racism in many institutional areas due to the fear of possible reactions. Therefore, the role of non-governmental organizations, both individually and socially, is felt more in this field.

In order to solve the migrant problem in the world, countries make new legal changes and regulations in their own laws in the field of education. These legal regulations vary even within the country. In today's world, practices are carried out in line with the "multicultural understanding" for the problem of migration. Multiculturalism studies ensure the change of social perception and cultural diversity. Educational activities for this are possible with the education of countries and societies. In more traditional approaches to the solution of immigrant problems, although the policies made by "assimilation" in education seem to be the solution, it is seen that education leads to negative results rather than the targeted positive results.

Keywords: Immigrant, Education, Legislation.

1. GİRİŞ

Göç, pozitif ve negatif yönleri olan tüm toplumları ve toplulukları etkileyen bir olgudur. İnsanlık tarihinin hemen hemen her döneminde çeşitli sebeplerle yer değiştirme hareketlerine rastlanmıştır. Göç genel olarak toplumların kültürel olarak zenginleşmesinde önemli bir role sahiptir. İnsanlık tarihinin başlangıcından bu yana sosyal hayatın en önemli öğelerinden birisi haline gelen bu yer değiştirme hareketi birçok olumlu ve olumsuz sonucu da ortaya çıkarmıştır. Bu yer değişim hareketinde günümüzde göçmen çocuklarının eğitimi ve sosyal topluma uyumu önem taşımaktadır. Ülkelerin kendi içlerinde göçmenlerin eğitimi için farklı uygulamaları vardır. Çalışmada göç ile eğitim arasındaki ilişki ve dünyada göçmenlerin eğitim alanında karşılaştıkları yasal sorunlar üzerinde çalışılmıştır.

Araştırmanın amacı dünya üzerinde oluşan göçmen sirkülasyonu sonucunda ülkelerde oluşan kültürel uyum ve eğitim sorunlarının çözümleri üzerine düzenlenmiş yasal düzenlemelerin incelenmesidir. Dünya üzerinde oluşan göçmen probleminden belki de en çok etkilenen ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye'de yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimlerine devam etmeleri için pek çok çalışma yürütülmektedir. Ancak yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye'de eğitime erişimleri ve nitelikli bir eğitim sürecinden geçmelerinin önünde çeşitli engeller bulunmaktadır. Araştırmadaki amaç bu durumdaki öğrencilerin eğitim gördükleri kurumlarda yaşadıkları problemlerin neler olduğunu nitel araştırma yaparak saptamak, saptanan durumlar çerçevesinde çözüm yolu

aramaktır. Göç eden geçici koruma statüsündeki öğrencilerin mevcut eğitim durumları eğitime erişim sorunları ve bu sorunlara çözüm önerileri ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada göçmenlerin eğitim programlarına dâhil edilmesinin gerekliliği üzerinedir. Günümüzde Dünya üzerinde hemen hemen bütün ülkeler göçmen sorunlarıyla karşı karşıya olup bu göçmen nüfusun eğitimi için belli yasal düzenlemeler yapmaları çok önemli bir gerekliliktir.

Bu araştırmanın problem cümlesini; dünyada göçmenlerin eğitim alanında yaşadıkları sorunlara ilişkin yasal düzenlemeler nelerdir? Sorusu oluşturmaktadır.

Ana problem cümlesi kapsamında aşağıdaki sorulara da cevap aranacaktır:

- a) Okul idarecilerine göre göç için nasıl bir tanımlama yapılabilir?
- b) Dünya üzerinde oluşan göçleri sebeplerine göre nasıl sınıflandırılmalar yapılabilir?
- c) Göçmen olarak tanımlanabilecek insanlar kimlerdir ve toplumlarda ne tür önyargılarla karşılaşır?
- d) Göç sebebiyle oluşan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin dünyada uygulanmış çözümler nelerdir?
- e) Türkiye’de yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimleri için ne gibi uygulamalar yapılmaktadır ve nasıl tedbirler alınmıştır?
- f) Okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin okula yeni gelen göçmen öğrencilerinde gördükleri davranış sorunları nelerdir?
- g) Okul yöneticileri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeylerine ilişkin görüşleri nelerdir?
- h) Okul yöneticileri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin okul uyumunu arttırmak için okulda gerçekleştirdikleri uygulamalar nelerdir?
- i) Dünyada göçün oluşumunda etkili sebepler nelerdir?
- i) Göçün dünyada ortaya çıkardığı etkiler nelerdir?
- j) Göçün dünyada eğitim üzerinde ne tür etkileri vardır?
- k) Dünya üzerinde uygulanan eğitim politikalarında göçmenlerin eğitimleri için ne tür düzenlemeler yapılmıştır?
- l) Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre göç sebebiyle oluşan sorunlar nelerdir?

Araştırmada veri toplama sürecinde literatürde öznel yargıların daha yoğun olması ve bilimselliğin sağlanamaması belli başlı sınırlılıklardandır. Araştırmada göçmenlerle yüz yüze görüşme sağlanamaması, ülkelerin göçmen çocukların eğitimi üzerine yaptıkları yasal düzenlemelerin

literatürde kolay ulaşılabilir olmaması araştırmanın sınırlılıklarındandır. Araştırma sonucunda görüldü ki göç etmiş olan fertlerin önemli bir kısmının eğitimden yararlanamaması, kültürel farklılıklar ve dil problemlerinin yoğun olarak yaşanması birçok kültürel uyum problemini de doğurmuştur. Etkileşim ve iletişimin sağlıklı bir şekilde sağlanamaması genel geçer veriler elde etmemizi sınırlandırmıştır. Kayıt dışı göçmenlere ulaşamama sağlıklı ve tem bir şekilde veri elde etmemizi engellemiştir.

Veri toplama aracı olarak veri tabanlarında ulaşılan kaynakların araştırmanın amacı ve önemine cevap veren çalışmalar olduğu kabul edilmiştir. İnsanlar, eski çağlardan zamanımıza dek birçok farklı nedenle göç etmiş ya da başka güçler tarafından göçe zorlanmıştır. Öncelikle yaşamlarını idame etmek için yiyecek ve su arayışıyla başlayan göçebelik günümüzde de çeşitli sebeple devam etmektedir. Görüşme yaptığım bazı okul idarecilerine göre göç Özer'e göre; göç, coğrafi mekân değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir. Birçok araştırmacı tarafından göç için farklı tanımlar yapılmıştır. Göç, Başol (1995,s.209)'a göre "Nüfusun belli bir kısmının ikamet yerlerinden, farklı bir yere yerleşmek amacıyla ayrılmalarıdır". İnsanların göç etmesinin temel nedeni Atalay (2011,s.97), insanlar kendi hayatları idame etmek için daha rahat bir hayat sürebilecekleri bir bölgeye giderek orada hem iş bulup geçim sağlamak hem de o yörenin sosyal ve fiziki imkânlarından faydalanmak olarak ifade etmiştir (Karakuş, 2006).

Göç için okul idarecileriyle yaptığım görüşmelerde göçün tanımı ile ilgili görüşleri şu yöndedir;

T. Ünal: "Öncelikle göç için diyeceğim ülke içi göçler de bile bazı hazırbulunuşluk sıkıntıları yaşanırken ülke dışından özellikle de ülkemizde savaştan kaçıp gelenler düşünüldüğü zaman hem hazırbulunuşluk psikolojik etkenler demografik etkenler sosyokültürel ve sosyoekonomik etkenler nedeniyle ülkeler arası göçün okullara büyük sıkıntılar yaşattığını düşünüyorum."

D. Çelikesir: "Ekonomik sıkıntı, savaş, doğal afet, salgın hastalık, terör vb. yaşanan olumsuzluklar sonucu bir bölgeden başka bir bölgeye kalıcı gitme eylemi."

E. Öztürk: "İnsanların çoğunlukla ekonomik sebeplerle ya da can ve mal güvenliği kaygısıyla, yaşadıkları yeri terk etmek zorunda kalmaları şeklinde tanımlanabilir."

F. Yılmaz: "Eğitim, savaş, ekonomik zorluklar, çetin iklim şartları... Sebebiyle insanları yaşadıkları bölgelerden başka bölgelere yapmış olduğu sürekli veya geçici yer değişikliği olarak tanımlanabilir"

H. Peker: "İnsanların daha rahat yaşam şartlarına ulaşabilmek için yapmış olduğu yer değiştirme."

A. Demir: "Kişilerin eğitim, sağlık, savaş, doğal afet, ekonomi vb. sebeplerle bir yerleşim

yerinden başka bir yerleşim yerine veya bir ülkeden başka bir ülkeye doğru oluşturduğu harekettir.”

Ö. Kılıç: “Göçe maruz kalan insanların ülkelerini zorunlu olarak terk etmeleri, ülkelerindeki huzursuz ortamdan ayrılmaları diyebiliriz”

Özgüç ve Tümertekin (1997:282) göçün tanımı olarak, “Bir ülke ya da bölge sınırından ayrılarak ikamet yerini kısa süreli ya da uzun süreli olarak yer değiştirme olarak belirtmektedirler.” Demir’e göre ise “İnsanların gelecek hayatlarını bir kısmını ve ya tamamını geçirmek üzere bir ikamet yerinden farklı bir ikamet yerine yerleşmek için yaptıkları göç olayıdır (Karakuş, 2006).” Yine farklı bir tanımda da “göçün, insanların yerleştikleri bölgeden genellikle kalıcı olarak ve önemli mesafeler arasında yer değiştirmeleri olarak verilmiştir (Güleç ve Sancak, 2009).” (UNITED NATIONS POPULATION FUND) UNFPA’nın tanımlamasına göre göç “insanların mevcut vatanlarından farklı bir yere giderek orada sürekli olarak yerleşip sonuç olarak oturma yerinin değişmesi” anlamına gelmektedir. Yer değiştirmenin göç olarak kabul edilebilmesi için yerleşilen yerde uzun süreli ikamet etmek gerektiği ifade edilmiştir.

Milletler arası göç olgusuna bakarsak milletler arası göçün, bir bireyin geçici veya kalıcı olarak, farklı sebeplerle, devlet hudutlarının dışarısında yer değiştirmesi şeklinde belirtilmekte olduğunu görüyoruz (Tellal, 1994). Savaşlar, can kaybı, tecavüz ya da fiili zorbalık korkusu gibi insanların yaşama hakkı için olası tehditler, siyasi çatışmalar, mevcut durumdan daha üst bir refah durumu arayışı, mevcut durumlarından daha üst eğitim imkânları için arayış içinde olmaları da bu sebepler arasında gösterilebilir (Tellal, 1994).

Tarih içindeki bu göç hareketleri literatürde farklı şekillerde sınıflandırılmaktadır. Göçü serbest göçler ve kitlesel göçler şeklinde ve istekli veya dış zorlamalarla mecburi olarak yaptırılmışlar olarak sınıflayanlar da bulunmaktadır. Göç olgusu, devlet sınırlarının belli olmadığı dönemlerde oluşanlar ve ulusal ülkelerin doğmasından sonra oluşanlar olarak iki kategoride da irdelenebilir. İlk safhada gerçekleşen göçler, göç edilen yerin kültürel şeklini oluştururken, göçen insanlar ya kendi devletlerini oluşturmuşlar, ya da bölgedeki yerli halk bir şekilde göçebeleri kendi toplumları içerisinde asimile etmiştir. Sonraki safhada oluşan göçler ise, genellikle maddi ve politik sebeple olmuştur (Şahin, Öztürk, 2013: 602).”

Göç insanların ister kendi ülkeleri içerisinde isterse dış ülkelere yapılınsın amaç kendi yaşadıkları bölgenin kötü koşullarından kurtularak daha iyi koşullar elde etmek içindir. Göçmenler çoğu zaman karma sebeplerle göç etmiş, insanların yer değiştirmelerine sebep olan durumlar, yaşanılan yer ve zamana göre değişiklik göstermiştir. Ekonomik rahatlık arayışı, çatışma ya da şiddetten uzaklaşma, politik düzensizlikler, siyasi sığınma isteği, mevcut durumlarına göre şartları daha uygun eğitim imkânları gibi çok farklı etkenden sebebiyle kişisel veya toplu göç hareketleri

oluşmuştur ve oluşacaktır. 2013 Uluslararası Göç Örgütü (IOM) verilerine göre göçmen sayısı yaklaşık 232 milyon kişidir, bu da dünya nüfusunun % 3,2'sine denk gelmektedir. (www.goc.gov.tr/files/files/trkiye). Göçün ortaya çıkmasında etken olan, nüfus hareketine ve yer değiştirmeye sebep olan faktörler açısından baktığımızda göçleri genel olarak iki kategoride toplamak mümkün olacaktır. Göçleri, serbest göç ve zorunlu göç olarak sınıflandırabiliriz:

Fertlerin, hedefleri yörüngesinde şahsı ve ailelerine mevcut şartlarından daha iyi yaşam imkanları, daha uygun eğitim imkanları, çalışma şartları, güvende hissetme ve farklı sosyal olanaklara sahip olmak amacıyla şahsi istekleri ile istekli bir şekilde ikamet ettikleri ülkeden, ilden, ilçeden ya da köyden giderek, ikamet yerini değiştirmelerine denilir. Göç için karar almada göç edilen devletin toplumsal gelişmişlik seviyesi, teknolojik gelişme düzeyi ve ülke olarak toplumsal özgürlük seviyesi de etkilidir (Nar, 2008).

Ülkelerin farklı sosyal, siyasi, ekonomik, terör, iç savaş benzeri dallarda verdikleri hükümlerin yürütülmesi sonucunda veya o bölgedeki bireyler veya topluluklar içerisindeki kutuplaşmaların oluşturdukları problemler sebebiyle göç oluşumlarını doğurmaktadır, böyle olan göçler de zorunlu göçler denmektedir.

Zorunlu göç, özellikle ulus devletlerin kurulmasıyla ortaya çıkmıştır. “1923 Lozan Barış Antlaşması’yla Türkiye-Yunanistan nüfus mübadelesi veya değişimi yapılmış, Yunanistan ve Türkiye kendi vatandaşlarını dini inanışlarına göre göç ettirmişlerdir. (www.atam.gov.tr/.../lozan-baris-andlasmasina-gore-turkyunan-nufus-mubadelesi).”

Yine Kırım Tatarlarına II. Dünya Savaşının 1941- 1944 yıllarında Sovyetler Birliği hükümeti tarafından Kırımdan toplu sürgün kararı çıkarılmıştır (setav.org/tr/rusyaninilhaki-sonrasi-kirim-ve-kirim-tatarlari/.../14703).

Başka bir göç kategori de göçmen sirkülasyonunun gitmek istediği politik bölgeler olarak klasikleşmiş göç sınıflandırmasıdır. Bu iki kategoriye ayrılıp iç ve dış göç şeklinde ayrılmıştır. (Nar, 2008).

Bir devletin kendi hudutları dahilinde oluşan ve çoğunlukla köyden, gelişmişlik düzeyi yüksek şehirlere yapılan göçtür. Mevsimlik göç de iç göç dâhilinde sayabiliriz. Yıl içerisinde çeşitli tarım faaliyetlerinin arttığı dönemlerde (bahar ve yaz) maddi nedenlerden dolayı, belli sürelerle ikamet ettikleri kentlerden farklı kentlere ya da bölgelere göç edilmesidir. Türkiye’de genellikle doğu ve güneydoğudan, pamuk ve fındık toplama işçiliği için oluşan göç buna örnektir (Tüfekçi, 2002). Çoğunlukla bu göç iç göçten süre olarak fazla süren, ülkenin ulusal sınırlarını aşarak oluşan nüfus hareketleridir. İnsanların yaşadıkları ülkelerini terk ederek, farklı bir ülkeye yerleşmek amacıyla yaptıkları göçlerdir. Dış göç, siyasi sebeplere dayanabileceği gibi, ekonomik sebeplere de bağlı olabilir. Ülkeler arası uzlaşmalar sonunda mübadele vasıtasıyla da dış göçler oluşabilir (Nar,

2008). Bunların yanı sıra ileri eğitim olanakları ve gelişmiş teknoloji uygulamaları nedeniyle geri kalmış ülkelerden, gelişmiş ülkelere yapılan beyin göçünü de bu dış göçe dâhil edebiliriz. Bireylerin hayat şartlarını iyileştirmek, mali ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek amacıyla farklı bir devlete göçerler. Ekonomik amaçlı göçlerin genelde belli bir birikim yapıp ülkelerine dönerek iyi bir refah düzeyi elde etme amacıyla olur.

Göçmen tanımı, esas olarak bireylerin mevcut durumlarından üst durumda hayatlarını sürdürme, işe girme ya da ikamet ettikleri devletteki politik, maddi ve sosyal olumsuzluklar ve benzeri sebeplerden göçen insanları belirtmektedir (Tellal, 1994). Urry'e (2001: 92) göre "Yurttaş, hudutları belirli bir ülkeyle oluşan ve bu sebeple bu toprak içerisinde kabullenilmiş ve hukuksal olarak kazanılmış haklarını kullanan insandır. O medeniyete kendi toprakları dışından gelmiş, insanlar göçmen olarak kabul edilebilir." Göçmen insanların, kendi yurtlarını kısa süreli veya kalıcı olarak bırakarak farklı bir devlete/bölgeye taşınmalarına ve ikamet etmelerine, genellikle göç ettikleri devletlerde en olumsuzluklarla karşılaşan insanlar/topluluklar içerisinde bulunmaları, asimile olma problemleri, benlik karmaşaları, politik haklardan yararlanamamaları ve benzeri problemler, "fakirlik", "yurttaşlık" ve "göçmenlik" tanımlarına yeni ifadeler katmaktadır. Göçmen insanların önemli bir çoğunluğu göçtükleri devletlerde kökenleri, dini inançları, uyrukları ve kültürel özellikleri olan toplumsal bir gruba bağlı veya politik inançları sebebiyle dışlanmaya hatta fiziki müdahalelere uğramaktadırlar (Sallan Gül, 2001-2002).

Göçmenler, özellikle maddi sebeplerle ya da mevcut buldukları toplumsal ortamdan duydukları mutsuzluk sebebiyle yurtlarından kendi istekleriyle ayrılarak farklı bir devlete resmi ya da gayri resmi kanallarla giderek, o ülkede yaşamaya devam eden yabancılardır. Öncelikli amaç maddi rahatlık için veya sosyal imkânları kendi ülkelerinden daha iyi olan bir devlette hayatını devam ettirmek için yurtlarından göçen insanlara ekonomik göçmen tanımı kullanılmaktadır. Bunun yanında mülteciler ve sığınmacılar da genellikle göçmen olarak kabul edilir. Ancak göçmen olgusu, "mülteci" ve "sığınmacı" olgularından farklıdır ve onlarla karıştırılması uygun değildir. 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne Mültecilerin Hukuki Durumlarıyla ilişkili maddeye göre sığınmacı ve mülteci tabiiyeti, ırkı, dini, belli olan sosyal yapıya mensup olması ya da politik fikirleri sebebiyle, zorbalığa maruz kaldığından doğru nedenlerle korku yaşadığından halkı bulunduğu devletin dışarısında olan ve bu devletin imkânlarından faydalanamayan veya bahsedilen korkuları sebebiyle, faydalanma isteği olmayan ya da ikameti mevcut değilse ve buna benzer durumlardan kaynaklı mevcut yurdunun dışarısında ki bir ülkeye gidip bu korkular yüzünden tekrar dönmek istemeyen bireyler için tanımlanır (Yakinthou ve Polili, 2010). İfade doğrultusunda buradaki fark mülteci ve sığınmacıların zorunluluk sebebiyle ülke değiştirirken, göçmen insanlar gönüllü olarak ve mevcutlarından iyi bir hayat için ülke değiştirmeleri nedeniyle yer değiştirmeleridir.

"Çok kültürlülük; "kimlik politikası" (identity politics), "tanınma politikası" (politics

ofrecognition) ya da “farklılık politikası” (politics of difference) kapsamında ve bu politikalara yönelik taleplerle bağlantılı bir şekilde ortaya çıkmıştır (Başbay ve Bektaş, 2009).” “Bu kavramın tanımının yapılması, asimilasyon, entegrasyon, ayrımcılık kavramları kadar kolay yapılabileceğini söylemek güçtür. Çünkü bu belirsiz kavram, ideolojik ve teorik olarak, toplumsal bir politika olarak, toplumsal yapının bir parçası olarak farklı anlamlar taşıyabilmektedir. Kavram ayrıca, kültürel farklılıkların kamusal alanda ifadesi, azınlıklara özel hakların verilmesi, azınlıkların farklı kültür ve kimliklerini koruması ve geliştirmesi, farklı kültürel yapıların gelişiminin teşvik edilmesi gibi çeşitli anlamları içermektedir (Başbay ve Bektaş,2009).” “Çok kültürcülük olarak dilimize çevrilen “multiculturalisme”, bir toplumda farklı kültürlerin bir arada eşit, küçümsenmeden, ötekileştirilmeden karşılıklı olarak tanınmasına imkân verecek olan bir liberal demokratik tutumu ön plana çıkarmaktadır (Özdemir, 2005: 297).”

“Kültür, doğaya insanın eklediği bütün maddi ve manevi varlıkların tamamıdır. Bu anlamda, insanoğlunun ürettiği, her mal, her ahlak kuralı bir kültür unsurudur. Bir diğer ifadeyle, doğanın yarattıklarına karşın insanoğlunun ortaya koyduğu her şey (Başbay ve Bektaş, 2009) olarak tanımlanan kültür, insanlık tarihi boyunca ortaya konulan tüm değerleri içine alan bütünleştirici bir kavramdır. Bir diğer tanıma göre kültür, bir grubun yaşamını anlamlandırmasını sağlayan ve bu gruba yaşam biçimi sunan karmaşık bir müşterek inançlar, değerler ve kavramlar bütünüdür (Başbay ve Bektaş, 2009).”

Kültür için bu şekilde bir tanım da mevcuttur: “Bir ulusun tarihi boyunca biriktirip kendine özgü bir şekilde verdiği zihni, manevi, sanatsal, tarihi, edebi, dini ve duygusal birikimlerin semboller, işaretler, gelenekler, adet, sosyal yaşantı ve anıtlar şeklinde ortaya çıkmasıdır. Bu birikimler o ulusun acılarını, karakterlerini, sosyal özelliklerini, hayat tarzını, sosyal ilişkilerini ve ekonomik yapısını simgeler. (Ali Şeriatî 1980: 22)”

“Çok kültürlülük kavramı İnsan var oluşundan beri biyolojik, coğrafik, sosyo-kültürel ve düşünsel olarak farklılaşmış böylece çok kültürlü toplumlar ortaya çıkmış bir devlet içinde farklı kültürlerin yaşaması söz konusu olmuştur. Araştırmacılara göre çok kültürlü toplum, bünyesinde en az iki veya daha fazla kültürel topluluğu barındıran toplumdur (Polat, 2012: 335).” “Çok kültürlü toplumlarda kültürel farklılıklara iki türlü yaklaşımdan söz edilmektedir. Birinci yaklaşım asimilasyon, ikinci yaklaşım ise çok kültürlülük yaklaşımıdır. Asimilasyonda farklı kültürlerin baskın olan kültür içinde eritilmesi ve yok edilmesi amaçlanmaktadır. Çok kültürlü yaklaşımda ise toplumdaki kültürel çeşitlilik ve farklılıklar hoş karşılanmakta, farklı kültürü anlamaya çalışmakta, saygı duyulmakta ve kültürün yaşaması için fırsat verilmektedir (Polat, 2012: 355).”

“Çok kültürlü bir hayat, toplum içindeki çeşitli kültürel grupların varlığının anlayışla

karşılanması, farklılıkların eşitliğinin yaşamın tüm alanları için güvence altına alınması, “ortak bir kültürün oluşturulması” olarak görülebilir. Burada kastedilen farklı kültürlerin birbirine hoşgörü göstermesi değil, eşitsizliğin ortadan kaldırılması, farklılıkların toplumsal eşitliğinin sağlanmasıdır (Ergin ve Ermağan, 2011: 1480).”

Thomas Paine’ nin ünlü incelemesi İnsanın Hakları adlı eserinde ifade ettiği gibi: “Yaratılışın tüm tarihleri ve tüm gelenekleri, ister yazılı ister yazısız dünyadan gelsinler, görüşleri ya da belirli konulardaki inançları ne kadar farklı olursa olsun, hepsi tek bir noktada birleşmektedir: İnsanın birliği, bununla kastetmeye çalıştığım ise tüm insanların eşit oldukları ve eşit doğal hakları olduğudur (Baumann, 2006).

Kültürel çeşitliliğin tanınması, toplumsal eşitlik ve bütünleşme olarak da ifade edilen çok kültürlülük, toplumdaki farklılıklara değer vermeyi, saygı duymayı, hoşgörüyle karşılamayı, farklılıkları olduğu gibi değişmeye zorlamadan kabul etmeyi ifade etmektedir (Polat, 2012).

UNESCO’nun kuruluş amaçları İçerisinde de Kültürel çeşitliliğe saygı duyulması zorunluluğu çok önemli bir olgu olmuştur. UNESCO’nun 1946 yılında yaptığı birinci genel kurul toplantısında, “Çocuk zihninin, bizzat kendi ulusal toplum yapısı ve uluslararası anlayışlarla birlikte eğitilmesi” bir hedef olarak belirlenmiştir.

UNESCO, kuruluşunun 20’nci yıldönümü olan 4 Kasım 1966’da, “Uluslararası Kültürel İşbirliği İlkeleri Bildirgesi’ni (UAKİİB)” yayımlayarak, uluslararasıdaki kültürel bütünlük, ortaklık ve paylaşımı vurgulamıştır. “On bir maddelik bildirgenin 1’inci maddesinde şu noktalara değinilmektedir:

- Her kültürün, saygı görmesi ve korunması gereken bir saygınlık ve değeri vardır.
- Her halkın, kültürünü geliştirmek hakkı ve ödevidir.
- Zengin değişkenliği ve çeşitliliğiyle ve karşılıklı etkileşimleriyle her kültür bütün insanlığa ait ortak mirasın bir parçasını oluşturur (Başbay ve Bektaş, 2009, Cilt 34, Sayı 152).”

Görüldüğü gibi farklı kültürlere saygı duymak ve farklı kültürlere duyarlı bireylerin yetiştirilmesi, Birleşmiş Milletler tarafından önem verilen konular arasında yer almaktadır. Çok kültürlülük, bireyin kişisel gelişimi ile de yakından ilgilidir. Bireyin yalnızca sosyal hayatını değil okul hayatını da etkilemektedir. Çok kültürlülük uygulaması, eğitimde fırsat eşitliğini de beraberinde getirmektedir. Farklı kimliklerin ayrımcılığa maruz kaldığı alanlardan biri olan eğitim tüm bireylerin hakkıdır ve eğitim ilkesi; dil, din, köken, renk, cinsiyet, yaş gibi öğelerde ayırım yapılamayacağı düşüncesi olarak tanımlanmaktadır (Ergin ve Ermağan, 2011). Ayrımın yapılması, toplumsal kamplaşmaya, insanların birbirleriyle iletişimlerini kesmelerine ve toplumdan uzaklaşmaya neden olmaktadır. Etnik kimliği ve kültürü ne olursa olsun eğitim ortamı

bireyin kendisini gerçekleştirmesine olanak sağlayacak şekilde hazırlanmalıdır. Çok kültürlü eğitimde, müfredatın ve öğrenme ortamının düzenlenişi diğer kültürleri de içinde barındıracak şekilde olmalıdır (Ergin ve Ermağan, 2011).

“Göç, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik, eğitimsel vb. tüm yapısıyla yakından ilişkili bir olgudur. Göçler, toplumsal yapı ve kültür değişimleri yanında göç veren ve kabul eden toplumlar içinde birçok yeni ilişkiler oluşturduğu gibi her iki tarafın insanların psikolojilerinde, davranış ve dünya görüşlerinde de köklü değişikliklere neden olmaktadır. Bertolini’ ye göre, değişik gelenek ve kültüre sahip bölgeler arasındaki göçler, toplumsal uyumsuzluğun başlıca nedenleridir (Yavuzer, 2001: 212).” Sonuç olarak Kuzey Kıbrıs’a göç etmiş göçmenler hem Kıbrıs halkını etkilemiş hem de kendileri etkilenmiştir ve Kıbrıs halkında milliyetçiliğin doğmasına neden olmuştur

Dünya insanlık tarihinden bu yana sürekli olarak göç olgusu ile karşı karşıya gelmiştir ve bu durum gelecekte de yaşanmaya devam edecektir (Ergin, 2016; Koçak & Terzi, 2012). İnsanların yaşamakta oldukları yerden siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel vb. sebeplerden dolayı yer değiştirmesi olarak tanımlanabilen göç olgusu evrensel bir olaydır (Koçak & Terzi, 2012; Ağır & Sezik, 2015; Segal, Mayadas & Elliot, 2006). Göç olgusu farklı şekillerde meydana gelebilmektedir. Örneğin, kimi zaman ulusal sınırlar içinde gerçekleşirken kimi zaman ulusal sınırları aşarak uluslararası hatta kıtalar arası olabilmektedir (Özdemir, 1988; Güneş, 2013). Göç olgusunun gerçekleşmesi bireysel olarak ya da kitlesel olarak yer değiştirme şeklinde olabilmektedir (Şahin, 2001).

Kitlesel göç, sosyal ve ekonomik nedenlerden ötürü toplumun yaşadığı bir travma sonucu gerçekleşen, toplumun tüm kesimlerinin içinde yer aldığı göç hareketidir (Ağır & Sezik, 2015). Kitlesel göç hareketlerinin en temel sebeplerinden biri savaşlardır. Zorunlu göçün kaçınılmaz hale gelmesinde savaşın uzun sürmesi ve şiddetinin yoğun olması yer almaktadır. Kitlesel göç hareketlerinin zorunlu göç kapsamında değerlendirilebilmesi için şu iki unsura sahip olması gerekmektedir: Birincisi ülke nüfusunun en az %1’lik kısmının can tehlikesi altında olmasıdır. İkincisi ise en az 100 bin insanın yaşam koşullarından dolayı veya zorunlu olarak yaşadığı toprakları terk etmek durumunda kalmış olmasıdır (Dinçer, Karaca & Yavuz, 2013; Boyraz, 2015). Bugün Suriye ve Iraktan Türkiye’ye doğru gerçekleşen göç hareketi de zorunlu, kitlesel ve dış göç kapsamında değerlendirilebilir (Ağır & Sezik, 2015).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’nin Kasım 2017 verilerine göre 5,379,644 Suriyeli, mülteci konumundadır. Bunlardan 3 milyonu Türkiye’de, 2 milyonu Lübnan, Ürdün, Irak ve Mısır’da; az bir kısmı da Kuzey Afrika’da yaşamlarını sürdürmektedir (UNHCR, 2017a). Fakat bu insanların Türkiye’deki hukuki statüsü “mülteci” olarak adlandırılmamaktadır.

Türkiye’ye göç edenlerin hukuki statüsü 1951 yılında imzalanan “Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol” (Cenevre Sözleşmesi) ve 1967 yılında imzalanan “Birleşmiş Milletler Devlete Sığınmaya İlişkin Beyanname”ye göre şekillenmiştir. Türkiye bu iki protokole tabi olduğundan dolayı Avrupa’dan gelenleri mülteci olarak tanımlarken Avrupa dışından gelenleri “şartlı mülteci” olarak tanımlamaktadır. Türkiye mülteciliğe ilişkin işlemlerini ise Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ile işbirliği içerisinde yürütmektedir (Güçtürk, 2014; Kaya & Eren, 2015). Suriyelilerin statüsünün ne olacağı konusu ise uzun süre tartışma konusu olmuştur. Bu tartışmalar neticesinde Türkiye, 2011 yılı Mart ayında giriş yapmaya başlayan Suriyelilerin hiçbirini geri göndermemiş ve uyguladığı “Açık Kapı Politikası” kapsamında “Geçici Koruma Statüsü” vermiştir (AFAD, 2017; Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2016a). Geçici Koruma, “ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak Türkiye sınırlarına gelen veya sınırları geçen yabancılara sağlanabilecek koruma” şeklinde ifade edilmektedir (Kaya & Eren, 2015). Göçün sebebiyle okullarda ortaya çıkan sorunlar için okul idarecileriyle yaptığım görüşmelerde ilgili görüşleri şu yöndedir;

T. Ünal: “Göç sebebiyle oluşan sorunlar okulda sınıflar arası farklar sınıfta ders işlerken öğretmen ve öğrenciler de dikkat kaybı sosyal etkinliklerde öğrenciler arası dengesizlik öğrenci ve öğretmenlerin iletişim olarak birbirini anlamaması okul Veli işbirliğinin sağlanamaması öğrencilerin okula uyum konusunda isteksiz olması öğrencilerin seviyesinin yaşlarına göre düşük olması arkadaşlık kuramamak evden eğitim desteği göremedi için derslerinde çok büyük başarısızlık.”

F. Yılmaz: “Taşınan kültürün gücüne bağlı olarak toplumlar arası kültür çatışması veya kültürel kaynaşma sonucu zayıf kültürün kaybolması (tek tip kültür)

Halk arasında dil farklılığı, bunun sonucunda da iletişim problemleri ortaya çıkıyor

Ucuz iş gücü sebebiyle ülkenin asıl vatandaşlarının sigortalı iş bulmada zorlanması

Bulaşıcı hastalıkların daha hızlı yayılmasına sebep olmaktadır. Asrımızda göçlerin büyük bir kısmı savaşa dayalı olması sebebiyle insanların psikolojileri vuruk seviyesinde etkilenmekte. Tedavi için düzenli takip ve uzunca yıllar gerekmektedir.

Göçler nedeniyle teröristlerin kolay kamufle olması sebebiyle terör saldırıları artmaktadır.”

E. Öztürk: “Gözlemlediğim kadarıyla göç eden ailelerin en büyük sorunları ekonomik sıkıntılar ve sosyal çevreye uyum sağlama konusunda yaşadıkları zorluklar. Bilmedikleri bir dilin konuşulduğu, yabancıları oldukları bir kültürün yaşandığı yeni bir çevreye uyum sağlamaya çalışırken bir yandan da geçim sıkıntısı ile mücadele etmeleri, terk etmek zorunda kaldıkları vatanlarına olan özlemleri, geleceğe yönelik özellikle kaygılar... Vs. gibi pek çok sorun

sayılabilir”

D. Çelikesir: “Göç, insanlığın en temel gereksinimi olan fiziksel ihtiyaçlar, hemen sonrasında güvenlik ihtiyaçlarının kaybedildiği en büyük sosyal olaydır. Göçten en çok etkilenen grupların başında ise çocuklar gelmektedir. Ruhsal ve fiziksel yönden yetişkinlere göre çok daha savunmasız durumda olan çocukların sosyal açıdan da yeni bir çevreye alışmak zorunda olmaları onlar için en zor olan noktadır. Göç sürecinde yaşanan birçok olumsuzluktan sonra, yeni kurulmaya çalışılan hayat ile birlikte sıkıntılar daha da fazla ortaya çıkmaktadır. Ekonomik sıkıntılar çocuklarda yetersiz beslenme ile birlikte birçok hastalığa sebebiyet çıkarırken, gelişimlerinizde olumsuz yönde etkilemektedir. Her çocuğun eşit olarak yararlanması gereken eğitim hakkı ise dil bilmemelerine sebep eşitsizliğe dönüşmektedir. Lakin bu eşitsizliğin kalkması için ülkemizde yabancı uyruklu öğrencilere yönelik birçok çalışmalar bulunmaktadır.”

A. Demir: “Göç sonucunda ortaya çıkan olumsuzluklar arasında belki de en önemlisi işsizliktir. Çünkü işsiz olan kişi kendisinin ve bakmakla yükümlü olduğu kişilerin yiyecek, barınma, güvenlik, eğitim, sağlık gibi en temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamaz.”

Türkiye’ye gerçekleşen göç hareketlerinin önemli bir çoğunluğunu Suriyeli göçmenler oluşturmaktadır. Bu sebeple Suriyeli öğrenciler eğitim kurumlarındaki göçmen öğrencilerin önemli çoğunluğunu oluşturmaktadır. Bu sebeple ülkemizdeki eğitim politikaları da Suriyeli öğrencilerin eğitim ihtiyaçlarını karşılamayı amacıyla planlanmıştır.

Bulunduğu ortamda yaşam şartları olumsuz etkilenen insanların, bir ülkeden başka ülkeye, bir bölgeden başka bir bölgeye göç etme sebepleri çeşitlidir. Genellikle bu sebepleri; nüfus problemleri, ekonomik problemler, çevre şartlarındaki bozulmalar, eğitim şartlarındaki yetersizlikler, siyasi, dini(mezhep çatışmaları) problemler ve savaşlar (Nar, 2008) olarak sayabiliriz.

Yakın tarihteki ve günümüzdeki göçlerin sebepleri ile ilgili yapılan araştırmalarda ekonomik nedenlerin diğer bütün nedenlerden daha fazla yer tuttuğu, bu nedenle yapıldığı görülmektedir. Özellikle gelir dağılımındaki dengesizlikler, işsizlik ve yoksulluk gibi ekonomik nedenlerle çok sayıda kişi yaşadığı alanları devamlı veya geçici olarak terk ederek göç etmektedir. Göçe yol açan ekonomik sebepler sanayinin gelişmesi ve sömürgecilik nedeniyle daha çok 19. ve 20. yüzyıldaki göçlerde görülür (Nar, 2008). 20.yüzyılda uluslararası göç hareketlerinde II. Dünya Savaşı sonrası izlenen politikalar etkili olmuş ve göçler, işgücü ve beyin göçünde az gelişmemiş ülkelere gelişmiş sanayi üretimi olarak merkez ülkelere doğru olmuştur (Sallan Gül, 2001). Aile bireyleri arasındaki anlaşmazlıklar, mal paylaşimleri, kan davaları ve sosyal çevre ile olan uyumsuzluklar göç sebebi olabilmektedir. İş imkânları, büyük şehirlerin cazibeleri, şehir hayatının sağladığı sağlık, konfor, kolaylık, eğlence, eğitim, önemli göç sebepleri arasındadır.

Göçün önemli sebepleri arasında dini ve siyasi sebepler tarih boyunca yer almıştır (Nar, 2008). Irkçılık, dini baskılar, mezhep çatışmaları, ülke siyasi politikaları, savaşlar göçün başlıca nedenlerini oluşturmaktadır. Özellikle son yıllarda Ortadoğu ve Afrika ülkelerindeki iç savaşlar sebebiyle kitlesel göçler yaşanmış, on binlerce insan göç etmek zorunda kalarak evlerini geride bırakmışlardır. Suriye'deki iç savaş bunun en yakın ve bilinen örneğidir savaş sebebiyle yaklaşık dört milyon insan göç ederek sığınmacı ve mülteci durumuna düşmüştür (Birleşmiş Milletler Mülteciler yüksek komiserliği [UNHCR]). Bunun yanında göç, bireysel ve ailevi sebeplerle gerçekleşebileceği gibi eğitim olanaklarından faydalanmak ve evlilik nedenleriyle de yapılabilmektedir. Yaşanılan çevre şartlarındaki kötüleşmeler de göçün sebeplerindedir. Her bir bireyin alış olduğu göç kararlarının temelinde, göçün nedenlerini içeren, olumlu ve olumsuz etkenler vardır. Bireylerin doğdukları yeri ve alışkın oldukları yaşam tarzını bırakarak göç kararı almasına neden olan etkenlere olumsuz etkenler denilmektedir. Diğer taraftan göç etmek üzere karar verilen yerin cazibelerine ise olumlu etkenler adı verilmektedir (Karakuş, 2006).

Kendi ülkelerindeki işsizlik, işçi ücretlerinin düşüklüğü, uygun olmayan yaşam ve çalışma koşulları, buna karşılık göç edilen ülkelerdeki çalışma şartları işçi göçünü ortaya çıkarmaktadır. Göçmen işçilerin kendi ülkelerinde yaşadıkları bu zorluklar ve daha iyi yaşam ve çalışma umudu bu göçün itici gücünü, göçmen işçilerin içinde buldukları olumsuz koşullar nedeniyle daha ucuz emeği oluşturması ve gelinen ülkelerindeki belli sektör ve işlerde yerlilerin çalışmayı tercih etmemesi ise çekici gücünü oluşturmaktadır (Göynüklü, 2012).

Göçün Etkileri:

- 1- Dil problemi,
- 2- Eğitim düzeyini kanıtlamada denklik almada bürokrasinin önlerine engeller çıkarması,
- 3- Göçmen çocuklarının uygun olmayan eğitim almaları nedeniyle eğitimde koordinasyonun sağlanamaması, devlet okulu, geçici eğitim merkezi (GEM), bazı özel okullar ve merdiven altı ortamlarda eğitim görmüş olmaları.
- 4- Göçmen öğrencilere eğitim verme konusunda devlet okullarının altyapılarının yetersiz ve hazırlıksız olması.
- 5- Öğretmenlerin yabancı öğrencilere eğitim verme konusunda yeterince bilgi ve tecrübeye sahip olmamaları,
- 6- Müfredat ve öğretim materyallerinin yabancı uyruklu öğrencilere uygun olmaması.

Göçmen ya da sığınmacı statüdeki çocukların eğitim sorunları sayılan başlıklar altında

toplanabilmekle birlikte, genel olarak göçmen çocukların kültürel, ekonomik ve diğer faktörlerden kaynaklanan sorunları da eğitimi doğrudan etkilemektedir. Yukarıdakilere ek olarak göçmen çocukların özellikle Suriyeli göçmenler dikkate alınarak yapılan araştırmalarda belirlenen sorunlar çeşitli araştırmalara göre aşağıdaki başlıklarda toplanmıştır (BMMYK–UNCHR, 2014; Harunoğulları, 2016; Sirin ve Rogers-Sirin, 2015; Uğurlu, 2018; Watkins ve Zycks, 2014)

- 1- Toplumda Göçmenlere yönelik önyargılar olması,
- 2- Ucuz iş gücü olarak görülen göçmen çocuklar,
- 3- Maddi güçlükler sebebiyle göçmen çocukların erken yaşta iş hayatına başlamak zorunda kalması ve eğitim-öğretimden mahrum kalmaları.
- 4- Kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi ve bunda sosyo ekonomik ve kültürel sebeplerin etken olması.

Bu ekonomik, psikolojik ve kültürel etkenlerden kaynaklanan problemler de göçmen çocukların eğitim fırsatlarından yararlanmalarına engel olmaktadır. Oysa eğitim uluslararası sözleşmelerle tanınmış bir hak olmakla kalmamalıdır savaş ve çatışmalı ortamlardan güvenlik nedeniyle göçmek zorunda kalmış çocuklar için eğitim, büyüme ve gelişmeleri için temel olmalıdır.

Eğitimin, kaynaklarda geçen tanımlarına baktığımızda eğitim bireyin yaşadığı toplumda yeteneğini, tutumlarını ve olumlu değerdeki diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçler toplamıdır başka bir tanımda ise bireyin toplumsal yeteneğinin ve en elverişli düzeyde kişisel gelişmesinin elde edilmesi için seçilmiş ve denetimli bir çevreyi (özellikle okulu) içine alan toplumsal bir süreç olarak tanımlanmıştır (Tezcan, 1995).

Erken yaşlarda eğitimi standart hale getirmek için okul, özellikle ilkokul, geliştirilmiştir. Çocuk hayat hakkında çok şey okul öncesindeki o kısa dönemde öğrenir demektedir. Eğitim ve öğretim süreci, başka bir deyişle insanın topluma uyum sağlamasına katkıda olma sürecidir. Bu eğitim sürecinin herhangi bir nedenle yarım bırakılması ya da yapılamaması, bireyin başarısını, gelişimini, çevreye ve topluma uyumunu, psikolojisini, davranışlarını olumsuz yönde etkileyecektir (Yavuzer, 2001). Okul çağı çocukları için göç, çok daha karışık ve zor bir süreçtir. Göçe maruz kalan ve yer değiştiren öğrencilerin, yeni çevreye, okula, arkadaşlarına ve öğretmenlerine belirli bir süre uyum sorunu yaşadıkları belirtilmiştir (Uluocak, 2009). Çocuklar gittikleri yeni yerin, ülkenin dilini, sosyo-ekonomik ve kültürel sistemini öğrenmeye çalışırken diğer yandan geride bıraktıklarına özlem duymakta ve bocalama yaşamaktadırlar. Sosyal uyumu gerçekleştiremeyen öğrencilerin başarısız oldukları, çoğunlukla eğitimlerini yarıda bıraktıkları da görülmektedir. Göçmenlerin ve onların çocuklarının farklı kültürel yapıya sahip olmaları, dil

yetersizlikleri, kabul eden ülkenin eğitim politikalarındaki eksiklikler, farklılıklar, fiziki (okul, öğretmen, kitap, vb.) yetersizlikler sonucu ne kendi dillerinde, ne de yaşanan ülke dilinde yerli halkla eşit eğitim olanaklarına sahip olamadıkları ifade edilmektedir (Tellal, 1994). Bununla birlikte ülke dışına göç eden ailelerin, genellikle yüksek miktarda birikim sağlayabilmek için çocuklarının eğitimini genelde önemsemedikleri görülmektedir (Tezcan, 1995). Göçmen aile bireylerinin gerekli eğitimi almış olmaları, gittikleri ülkelerin dillerini doğru kullanamamaları ya da öğrenememiş olmaları çocuklarının eğitim sorunlarıyla yeterince ilgilenememelerine sebep olmaktadır. Aynı zamanda yaşam koşullarının ve yaşadıkları ve refah seviyelerinin düşük olması çocukların çoğu zaman ev ödevlerini yapacak, ders çalışacak bir odaya sahip olamamasına neden olmaktadır. Çocuklar okul çevresinde, buldukları toplumun davranış ve kurallarına uyumaya çalışırken, aynı zamanda aile çevresinde ki farklı sosyokültürel değerleri ve normları öğrenmeye ve anlamaya çalışmaktadırlar. Bu karmaşık ve çelişkili durum ise çocuklarda kimlik karmaşasına, sebep olabilmektedir (Tezcan, 1995). Göçün, sebep olduğu tüm bu sıkıntılı ve karmaşık durumlara rağmen okul, çocuğa yeni girilen çevreye başarılı bir uyum sağlayabilmek için uygun ortamı sunar. Bununla birlikte, göç sonucu okul değişikliği, çocuk için içinde bulunduğu toplumun kurallarına uymayı öğrenme açısından daha kritik bir konuma sahiptir. Okul değişikliği, göçmen çocuklarının baş etmesi gereken önemli bir stres sebebi olsa da, okulda uyum sağlayan çocukların göçün olumsuz etkilerini daha rahat atlatacağı, yeni gelinen yere daha kolay uyum sağlayacağı ve derslerinde daha başarılı olacağı düşünülmektedir (Uluocak, 2009).

Eğitim, göçmenler geçmiş olumsuz hayat tecrübelerinden sıyrılmaları için yaşam koşullarına uyum sağlamanın önemli bir araçtır. Göçmen çocukların okullarda eğitim imkânlarından yararlanabilmeleri için pek çok önlem alınmış olsa bile hala tam olarak eğitimden yararlanmaları sağlanamamıştır ve hala birçok engel vardır. Ülkemize gelen göçmen çocuklarının hala önemli bir kısmı eğitim öğretime dâhil edilememiştir. “Göçmen çocukların eğitime ulaşabilmeleri hala büyük bir sorun olarak devam etmektedir. Eğitime erişimin sağlanması kadar çocukların mevcut eğitime devamın sağlanması, göçmen çocuklara verilmesi gereken eğitimin içeriği ve ekonomik kaynaklarla nasıl destekleneceği gibi boyutları ile göçmen çocukların eğitimi, toplumun tüm kesimlerinin katkısı ile işbirliği içinde ele alarak değerlendirilmesi ve çeşitli alanlarının birlikte çalışarak çözülmesi gereken önemli bir sorun alanıdır. Hiçbir kurumun tek başına çözemeyeceği kadar karmaşık olan bu sorunun çözümünde devlet, bir üst kurum olarak birliktelik sağladığı gibi, doğrudan tedbirler yoluyla çeşitli önlemler almaktadır. Göçmen çocukların refahı, eğitimi ve uyumu sorununun farklı kesimlerin katkısı ile çözülmesi ile ilgili yapılan çeşitli araştırmalarda da (Harunoğulları, 2016; Sirin ve Rogers-Sirin, 2015; Uğurlu, 2018; Watkins ve Zycks, 2014)” bu gerekliliğe vurgu yapılmaktadır.

Dünyada mültecilerin bir ülkede ortalama kalış süresi 17 yıldır ve bu sürede yeni nesiller

doğmakta ve büyümektedir. Mülteciler için en iyi yatırım onları eğitim imkânlarından faydalandırmaktır (Ferris ve Winthrop, 2010). Eğitim, insanın sadece çocukluğunda gelecek hayatında kendisi için gerekli olacak bilgi, beceri ve davranışları kazanması ya da gençlerin ve yetişkinlerin mesleki alanda kendilerini geliştirmesi için beceriler kazanmalarını ya da geliştirmelerini sağlamakla kalmaz. Aynı zamanda eğitim, insanların travmatik hayat tecrübelerinden daha rahat sıyrılmaları, buldukları ortama daha rahat uyum sağlamaları ve direnç kazanmaları açısından da faydalıdır (Nicolai, 2003).

Yönetici ve öğretmen görüşlerine göre göçmen çocukların eğitim sorunları ve çözüm önerileri Stuecker, 2006; Şahan, 2018; Uğurlu, 2018). Eğitim, kriz durumlarında bile bir şeylerin normal olarak sürdürülebilmesi açısından önemli bir psikolojik destek sağlamaktadır (Stainburn, 2002). Eğitim, göçmenler için yeni hayatlara ve yaşam şartlarına uyum sağlamanın ve geçmiş olumsuz hayat tecrübelerinden sıyrılmanın önemli bir imkândır. Göçmen çocukların okulda korunma ve eğitim imkânlarından faydalandırılması için alınan veya alınması gereken tedbirler artırılrsa da genellikle eğitimden faydalanmalarının önünde birçok engel vardır ve bu çocukların büyük bir bölümünün eğitime erişimi sağlanamamaktadır. Bunun önündeki engeller genel olarak şöyle sıralanabilir (He, Bettez ve Levin, 2015; Peterson, 2011; UNICEF, 2015; Uğurlu, 2018):

- 1- Uygun olmayan ekonomik hayat koşulları sebebiyle eğitimin öncelik olarak görülmemesi,
- 2- Bulunduğu çevrede yakınlarda eğitim kurumu bulunmaması ya da Eğitime erişim zorluğu,
- 3- Dil ve kültürel uyuşma zorluğu,
- 4- Göçmen çocuklar için sağlanan eğitimin ihtiyaçlarını karşılayamaması, niteliksiz olması,
- 5- Okulda öğretmenlerin göçmen çocukları için başarı beklentisinin düşük olması,
- 6- Okulun ve öğretmenlerin velilerden beklentilerinin yüksek olması,
- 7- Göçmen öğrencilerin dillerinde yeterli ve nitelikli tercüme kaynak bulunmaması ve eğitim materyallerinin uygun olmaması.

Field, Kuczera ve Pont'a (2007) göre, göçmen çocuklar ve dezavantajlı öğrenciler olarak görülerek nitelikli eğitime aslında en çok ihtiyaç duyan gruplar arasında yer almakla birlikte genellikle bu eğitimden en az yararlananlar arasında yer almaktadırlar. Oysa bu gruba verilecek eğitimin sağlayacağı yararlar oldukça gereklidir. Travmatik olaylar sonrası verilen eğitimin yararları şöyle sıralanabilir (Demirli-Yıldız, 2016; Nicolai, 2003; Stuecker, 2006; Sinclair, 2007; UNESCO,2015; Uğurlu, 2018):

- 1- *Okullar normalliği temsil eden ve eğitim yoluyla normal hayata geri dönmeyi rahatlatan önemli kurumlardır:* Eğitim, içinde bulunulan olağandışı durumun oluşturduğu psikolojik

travmayı azaltarak, normallik duygusunun kazanılmasına yardımcı olur. Okul ortamında öğrencilere psikososyal desteklenir. Çocuklar eğitim aracılığıyla, içinde buldukları zor şartları anlamlandırabilir ve bu zorluklarla başa çıkabilmeyi öğrenirler. Eğitim, çocuklara geleceğe umutla bakabilmeyi, yaşama becerileri kazandırma ve hayata bağlanmalarını sağlar.

2- *Çocukların umutlarının tamiri için eğitimin devam etmesi:* Çocukların geleceğe inanması ve hazırlanması için çocukların önünde uzun bir hayat olduğu dikkate alınması şarttır. Çocukların eğitimleri felaketler ya da zorlu hayat şartları yaşamasıyla aksar. Süreç uzadıkça sadece anlık değil ileriye dönük zararlar da oluşabilir. Kendileri için gerekli olacak aritmetik becerileri, okuma- yazma ve diğer bilgileri öğrenmemeleri gelecekteki hayatlarında onların başka yeni problemlerle karşılaşmalarına ve çocukların tüm yaşantılarının aksamasına neden olacaktır.

3- *Zorlu yaşam olaylarından sonra verilen eğitim barışa katkı sağlar, dirençliliği ve sosyal yardımlaşmayı artırır:* Öncelikle aileyi ve toplumu güçlendirir çocukların ve ailelerinin streslerinden kurtarır. Toplumun yeniden yapılanmasına katkı sağlar. Çocuklardan zorlu hayat tecrübelerinden geçmiş olanlar eğitim aracılığı ile barışa katkı sağlama, çatışmadan kaçınma, vatandaşlık ve çevre duyarlılığı kazanırlar. Eğitim, çocukların suça karışmalarına karşı korunmalarına katkıda bulunur. Suç ya da terör örgütlerinin ağına düşmekten çocukları korur.

Dolayısıyla görüldüğü gibi bu süreçte verilen eğitimin sadece çocuklara bireysel olarak değil sığınan ülke açısından da fayda sağladığı, topluma uyumu kolaylaştırdığı ve geri dönüş süreçlerinde toplumu ve ülkeyi yeniden yapılandırma ve sürdürme becerileri kazandırarak fayda sağladığı oldukça açıktır. Özellikle bazı araştırmalar sığınan ülkenin insan sermayesi açısından göçmenlerin eğitiminin ayrı bir önem taşıdığını ortaya koymakta ayrıca kalıcı yerleşim söz konusu olursa, göçmenlere verilen eğitimin toplumsal entegrasyon, kültürel uyum gibi öğelere de katkı sunması beklenmektedir (OECD, 2015). Göçmen çocuklara verilecek eğitim kadar bu eğitimin niteliği, veriliş biçimi ve standartları da önem taşımaktadır. Bu konuda kapsayıcı eğitim ve acil durumlarda eğitim olmak üzere iki temel kavram dikkat çekmektedir (Düşkün 2016; LAUSD, 2016; Türmen, 2012; Uğurlu, 2018):

Kapsayıcı eğitim: UNESCO tarafından kabul edilen biçimiyle kapsayıcı eğitim, bütün öğrenenlerin, kültürlerin ve toplulukların değişik ihtiyaçlarına, öğrenmeye katılımı artırarak eğitim sisteminin içindeki öğrencilere ayırım yapmadan eşit oluklarını gösteren süreçtir. Bu süreç, öğrenme çağındaki tüm çocukları içine alan ortak amaçla ve tüm çocukları eğitmenin devletlerin görevi olduğu inancıyla içerik, yaklaşım, yapı ve stratejiler konusunda yapılması önemli olan farklılıkları kapsar (Düşkün 2016; LAUSD, 2016; Türmen, 2012). Pratikte ise kapsayıcı eğitim, nitelikli ve amacına uygun olmak kaydıyla herkesin eğitiminin evrensel bir hak olduğu stratejiler, aktiviteler ve süreçlere işaret eder. Kapsayıcı eğitim, özel ihtiyaçları olan

çocukların eğitim hakkı ile yakından ilişkili olsa da, yalnızca bu gruptaki çocukların eğitim hakkı ile sınırlı değildir; daha geniş anlamda farklı nedenlerle dezavantajlı durumda olan tüm çocukların eğitim hakkının sağlanması için gerekli olan bir yaklaşımdır (Düşkün, 2016).

Acil durumlarda eğitim: Göçmenler için alınması gereken tedbirler, durumun niteliğine uygun bir takım şartlar da taşımaktadır. Savaş ve çatışma sebebiyle farklı bir ülkeye geçici, sürekli ya da süresi belirsiz göç edenler için düzenlenecek eğitim travma nedenleri farklı olsa bile yaşanan travmalar benzer olduğundan, travmatik olaylarla karşılaşmış olan çocuklar için düzenlenen acil durumlarda eğitim ile benzer özellikler bulundurmaktadır. Uluslararası boyutta acil durumlarda eğitimin nasıl yapılabileceğine ilişkin bir standart oluşmuştur (INEE, 2013). Bu eğitimlerin verilmesinde aşağıdaki ilkelere uygun davranılması gerekir (Düşkün 2016; LAUSD, 2016; Türmen,2012; Uğurlu, 2018):

- 1- Eğitim kapsamında verilen bilgiler çocuğun günlük hayatında karşılaşabileceği acil durumlarda kullanabileceği türden olmalıdır.
- 2- Öğrenci için eğitim ücretsiz ve ulaşılabilir olmalıdır.
- 3- Öğretmenler acil duruma maruz kalmış ve acil duruma konusunda yetişmiş ve çocukların ihtiyaçlarının bilincinde olan olmalıdır.
- 4- Gerektiğinde taşınmalı eğitim veya uzaktan eğitim kullanılmalıdır Eğitim günün şartlarına uygun olmalı.
- 5- İnsan haklarına uygun eğitim olmalıdır.
- 6- Göçmen öğrenciler için okul sınırları içinde güvenliğini sağlamak okulun görevi olarak kabul edilmeli misafirperver bir okul ortamı oluşturulmalıdır.

1960'lara kadar farklı kültürlerin bir arada yaşarken bir toplum içinde diğer toplumun asimile olması beklenirdi. Toplumda istikrarın sağlanabilmesi ve adaletin uygulanabilmesi için bir devletin halkının homojen olması gerekli görülmüştü. Homojen bir toplum olmak için asimilasyon politikası izlendi ve ırkçılık gibi zararlı uygulamalar gündeme geldi. Fakat 1960'lı yıllardan itibaren ulus devletlerin toplumu homojenleştirme gayretlerinin iyi sonuç vermediği anlaşılmıştı. Bu tarihler ABD ve Batı Avrupa'da ırkçılık karşıtı eylemler yükselişe geçtiği yıllar olmuştu. Buldukları ülkede farklılıklarıyla var olmaya çalışan azınlık halkların ve göçmenlerin siyasi istekleri artmaya başlamıştı.

Farklı kültürlerin aynı devlet çatısı altında nasıl bir arada yaşayacağı sorusuna yeni bir arayışın sonucu olarak çok-kültürlülük politikası ortaya çıktı. İlk olarak 1971'de Kanada ve hemen ardından da Avustralya çok-kültürcü politikaya bağlı olduklarını açıklamıştı. Konu 1990'larda

siyaset felsefenin önüne geçmiş oldu. (Heywood, 2014: 353).

Küreselleşmenin etkileri kültürel tanınma taleplerindeki artışın sebebi olarak gösterilmektedir. Küresel ekonomi ulus devletlerin gücünü zayıflatmış ve ekonominin onların kontrolünden çıkmasına yol açmıştır. Bu zayıflama 2. Dünya Savaşı sonrası sömürülen ülkelerin sömürgeci devletlere karşı bağımsızlık hareketlerinde kendisini göstermiş ve sömürgeci devletler bu hareketleri kontrol altına alamamıştır. Ulaşım ve iletişimin kolaylaşması küreselleşmenin bir diğer etkisi ise olmuştur. Bu sayede uluslararası göç hız kazanmıştır. Artık toplumlar açık şekilde yaşadıkları için de farklılıklara karşı asimilasyon daha da zorlaşmıştır. Ülkeleriyle bağını daha kolay sağlayabilen göçmenler kültürel canlılıklarını daha rahat koruyabildiler ve asimile olmazlar (Heywood, 2014: 355, Doytcheva, 2009: 10-11)

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmanın Yöntem ve Teknikleri Bu çalışmada nitel araştırma yönteminden ve araştırma tekniği literatür tarama ve internet araştırması tekniklerinden faydalanılmıştır. Nitel araştırma; “gözlem ve 117 doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamında gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.45)”. “Nitel araştırmada görüşme yapılması en temel veri toplama aracıdır. Bireylerle yüz yüze görüşme yapmak, gerçekliğe ilişkin algılarına, olaylara yükledikleri anlamlara, olayları nasıl kavradıklarına, tanımlamalarına ve kendi gerçekliklerini inşa edişlerine vakıf olmanın en ideal yoludur. Kısacası başkalarını anlamak için kullanılan en güçlü yöntemlerdendir (Punch, 2005, s.165)”. “Araştırmada mülakat yapılan kişilere kartopu yöntemi ile ulaşılmıştır. Bu yöntemde, örnekleme süreci tanımlanan evrende yer alan bir bireyin, genellikle raslantısal olarak seçilmesiyle başlamakta, belirlenen bu birey örnekleme giren birinci birim olmaktadır. Temas kurulan ilk birimin yardımıyla ikinci birime, ikinci birimin yardımıyla üçüncü birime gidilmektedir. Bu şekilde, sanki bir kartopunun büyümesi gibi örneklem büyüklüğü zincirleme şekilde genişlemektedir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004, s.40)”. Veri toplama sürecinde çalışma grubu temsiliyet kabiliyeti açısından uygun ve yeterli katılımı sağlayacak şekilde seçilmiş ve grubun olabildiğince çeşitlilik içermesine dikkat edilmiştir. “Bu araştırmada, nitel çalışmalarda geçerliliği sağlamada güçlü bir yol olan çeşitlemeden ve görüşmeden yararlanılmıştır. Çeşitleme farklı veri kaynakları, farklı veri toplama ve analiz yöntemleri kullanarak araştırma sonuçlarının inandırıcılığını artırmaya yönelik çabalar bütünüdür ve daha çok veri toplama yöntemleri ile ilişkilendirilmektedir, görüşme ise insanların perspektiflerini, tecrübelerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan oldukça güçlü bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.277)”. Bu araştırmada, varlığı bilinen, hatta önemsenen ancak yeterince

anlaşılammış olan çok kültürlü eğitim konusu olgu bilim deseniyle ele alınarak, öğretmenlerin konuyla ilgili algıları, sınıflarında karşılaştıkları sorunlar yaptıkları uygulamalar, vb. ile ilgili görüşleri derinlemesine incelenmeye çalışılmıştır. Araştırmada literatür taraması ve internet araştırması kullanılmıştır. İnternet araştırması ve literatür taraması arama, tarama, derleme ve yorumlama olarak yapılmıştır. Arama sonucunda araştırmanın içeriğine uygun olan makaleler belli bir çerçevede incelenerek not tutulmuştur. Tarama sonucunda bulgular ana başlıklar halinde toplanmıştır. Tarama süreci tamamlandıktan sonra inceleyerek bulgular incelenerek son şekli verilmiştir. Bu araştırma nitel araştırma yöntemine göre desenlenmiştir.

2.2. Veri Toplanması

Araştırma konusu kapsamında internet ortamında kütüphane veri tabanlarından, basılı kaynaklardan ve süreli yayınlardan yararlanılmıştır. Konu ile ilişkisi olan başlıklar amaç doğrultusunda derlenmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Elde edilen kaynaklar derlendikten sonra içerik analizi yapılmıştır. Bulgular tanımlanarak yorumlanmıştır. Bu aşamada toplanan verilere anlam kazandırmak ve bulgular arasındaki ilişkileri açıklamak, neden-sonuç ilişkileri kurmak, bulgulardan birtakım sonuçlar çıkarmak ve elde edilen sonuçların önemine ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

3. BULGULAR

Göç dünyanın hemen hemen her yerinde oluşan bir insan sirkülasyonudur. Göçün temelinde bireylerin karşılaştıkları sorunlar sebebiyle buldukları yerden başka bir yere gidip oraya yerleşerek hayatını idame etme istekleridir ve bu istek sebebi göçün çeşitlerini de belirtir. Göç eden bireyler ülke içinde göç ediyorsa kültüre uyum sorunu yaşamazken; ülke dışına olan göçlerde bu uyum sorunu üst düzeydedir. Kültüre uyum dışında, temel ihtiyaçlarını karşılama bile göç edenler için büyük problemdir.

Göç alan ülkelerden eğitim planlamasını iyi yapamayan ülkelerde zaman içerisinde işsizlik ve sosyal sıkıntılar artmakta, toplumsal ayrışmayı gidermeye çalışarak fazla yatırım yaparak ülke zarara uğramaktadır. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerde gördükleri davranış sorunlarının büyük ölçüde dil probleminden kaynaklandığı ve Türkçe öğrendikten sonra bu davranış problemliklerinin kademeli olarak azaldığı görülmüştür.

Okul yöneticileri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerdeki hazır bulunuşluk düzeyleri hakkında gözlemlerine göre öğrencilerin önemli bir kısmının hazır bulunuşluk düzeylerinin yetersiz olduğu ve öğrenme konusunda da isteksiz olmaları görülmüştür. Okul yöneticileri ve öğretmenlerin göçmen öğrencilerin okula uyumları için akran desteği, sınıf içi etkinliklere dâhil etme, okuldaki

sosyal aktivitelerde sorumluluk verme gibi uygulamalar kullandıkları görülmüştür.

Göçmenlerin eğitime entegrasyonunun sağlanamaması göç alan birçok ülke için ciddi problemler ve sosyal ayrışma doğurmaktadır. Gelişmiş ülkelerdeki göçmen çocuklarının eğitim sistemlerine entegre edilmesi uygulamaları çok olumlu sonuçlar ortaya çıkarmıştır.

Dünya üzerindeki göçmen politikalarından göçmenleri topluma asimile etmek yerine kültürel çeşitlenme hedefinde olanlar daha başarılı sonuçlar doğurmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenleri öğrencilerin ruhsal ve fiziksel açıdan zorluklar yaşaması, hazır bulunuşluk düzeylerinden dolayı sınıfa ve topluma uyum konusunda sıkıntılar yaşaması, sosyoekonomik ve kültürel açıdan toplumdan geri kalmaları en büyük sorunlar olarak göze çarptığını belirtmişlerdir.

3.1. Dünya Üzerindeki Göçmen Öğrencilere Yönelik Uygulanan Eğitim Politikaları

3.1.1. Göçmen Öğrencilere İlişkin Katalonya' daki Eğitim Politikaları

Öncelikle, Katalan ve İspanyol okul sistemleri en başından beri farklı bir tarihi olguya sahip oldukları için bazı değişiklikleri vardır. Aşağıda tarihsel sürecin bazı önemli dönüm noktalarına kısaca değineceğiz: Katalonya, Sanayi Devrimini İngiltere ile eş zamanlı gerçekleştirmiştir. Bu durumu 1845-1900 olarak zamanlandırabiliriz. İspanya'da ise bu sanayileşme çoğu bölgesinde daha geç olmuş ya da hâlâ gerçekleşmeye devam etmekteydi. Dönemler olarak ele alacak olursak; 1900-1925 yıllarında Katalonya, Avrupa pedagojik inisiyatiflerin öncülerindendi (Piaget, Freud vd.). Barselona'ya gelerek İtalyan okur-yazarlık sistemini getiren, Montessori Okulu'nu kurduğu bilinen ilk bayan tıp doktoru ve önder eğitimci, Pedagog-Eğitmen Ferrer i Guardia'nın *La Escuela Moderna* (Modern Okul)'sı ve doğa okulu gibi birçok değişik okul kuruldu. İç savaş öncesi yıllar içinde, Katalonya Devleti'nden (1931-1936) önceki yılların paraksisi/çalışması ile ilişkili bir okul uygulaması vardı. Bu programın Bask devleti ve Madrid'de de devam ettiği bilinmektedir. İspanya iç savaş döneminde(1936-1939), savaştan sonraki dönem ve bu eğitim geleneği bozan Franco'nun baskıcı yıllarında, dikta yöntemler uygulanmıştır. Bu süreçte devlet okulu İspanyol devletinin tüm eyaletlerinden gelen memur ve öğretmenleri tarafından idare edilmekteydi. Nisan-2018. 1960'lı yılların sonlarında, Katalan toplumu, birçok kamu çok daha üstün bir eğitim veren (daha açık öğretim metodu, dil konusunda hoşgörülü olma, bilimsel yöntemleri öğretme, İngilizce dil eğitimi vs.) özel okulları destekledi (birçok dini Hristiyan: Jesuitas, Hermanos de la Salle, Dominicas vd.). 1980'lerde demokrasi gelmesiyle tüm İspanya, Özerk bölgelere ayrılmıştır. Özellikle üç Özerk bölge, ulus olarak ifadelendirilen meseledir: Bask Bölgesi, Galiçya ve Katalonya'dır. Bu bölgelerin en önemli özellikleri, İspanyolca dışındaki kendilerine ait farklı dillere sahip olmalarıdır (Baskça, Galiçyaca ve Katalanca). Özerk Bölgelere İspanyol hükümetinden eğitim yetkinlikleri aktarılır. Buradan farklı bir bakışla her bölgede farklı eğitim uygulandığını öngörebiliriz. Eğitim sistemi ülkenin genel siyasetine uygun olkakra

beraber, Katalonya'nın kendine ait bir eğitim sistemi bulunmaktadır. Bu özerk bölgelere verilmiş yetkinlikler müfredat ve uygulama hakkında farklı kararlar alabilecekleri anlamına gelir. 1980 ve 2000 yılları arası en önemli sorun bölgeye olan yoğun göçtür. İspanya olan göç homojen değildir: Madrid'le kıyaslırsak, Madrid'e gelen göçmenlerin büyük bir kısmı Arrika ülkelerinden gelmektedir, Katalonya da ise çok daha farklı ülkelere göç gelmektedir. Katalonya'da genellikle Fas ve eski doğu bloku olarak bilinen doğu Avrupa ülkelerinden gelmektedir. Bu çeşitlilik kendi örf adet ve dini açıdan önem taşır. "Siyasi öncelikleri olarak, İspanya Sosyalist İşçi Partisi (*Partido Socialista Obrero Español - PSOE*) ve Katalonya hükümetindeki Yönelim ve Birlik74 partisi ile birlikte, 1990 yılı sonunda, İspanya Eğitim Bakanlığı'nın, öğrencilerin sosyal aykırılışma sorunları ile tam uyumunu desteklemeyi hedeflemiş telafi edici *Convergència i Unió- (CiU)* iki siyasi partiden oluşmaktadır. Kültürlerarası bir topluma tanımlama yapmaksızın sınırlamaktı (Besalú, 2006: 47)." "Sınırlı olmakla birlikte, limitlerine rağmen yıllardır işleyen telafi edici eğitim programının katkısı dikkate alınmalıdır. Kültürel farklılıklara karşı artan duyarlılıktan kaynaklanan farklı deneyimler, bu konuda eğitim kursları, hareketlerin, derneklerin ve çeşitli kurumların desteği, uluslararası sözleşmeler ve destekler, eğitimde kullanılmak üzere hazırlanan materyaller ve kaynaklar örnek verilebilir (Calvet, 2011: 1587)." "Bu çerçevede, öğretmenler bu yaklaşımları okullarda tanıtmaya ve bu durumu sorun yaratan ve öğretme görevine ekstra yük katan bir aşırı yüklenme olarak görmemeye davet edilmektedir. Kültürlerarası eğitim, tüm öğrenciler için yukarıda belirtilen "kültürel yeterliliğe" ulaşmak, tüm okullar ve sınıflar için tanımlanmıştır (Calvet, 2011: 1587)." Bu genel eğilimin yeni basamağı, siyasal eylemin yönelimlerine doğru, normalleştirme perspektifine daha fazla vurgu yaparak ilerleyecektir. Bizim bakış açımızdan bu değişim, "Yabancı Uyruklu Öğrenciler için Eylem Planı'nın (*Plan de Actuación para el Alumnado de Nacionalidad Extranjera, 2003*)" yürürlüğe girmesiyle başlamaktadır. Bu eylem planı ile özel dikkat/alaka önlemlerine geçiş ve "normalleşme", "özerklik", "entegrasyon", "iç ve dış hizmetlerin koordinasyonu" vb. gibi kavramlar lehine özel bir vurgu yapılmıştır (Canosa, 2011). Navarro'ya göre, 2004 yılından sonra kurulan sol hükümetler, eğitim sisteminde, özellikle de devlet okulunun gelişmesinde önemli değişiklikler yapmışlardır. Üçlü hükümet, 2004 yılından bu yana, en çarpıcı kamu eğitim harcamalarında muazzam büyüme olan çok önemli değişiklikler yaptı. Kamu okulunun önceki hükümette bulunmayan bir öncelik haline geldiği açıktır. Ancak, devlet sübvansiyonlu özel okulların öğrencileri seçme gücü yok edilmezse, işçi sınıfının çocukları ve göçmenler ayrımcılığa uğradıkça, bu toplumsal/sosyal kutuplaşmanın Katalonya'da devam edeceği hususuna da dikkat çekmektedir. (Navarro, 2009).

3.1.2. Bölgelere Ayırma ve Kota Politikaları

Öncelikle, ayrımcılığı önlemek için, 20 Mart 2006'da, "*Pacte Nacional per a l'Educació*" adı

verilen bir Ulusal Eğitim Paktı tüm bölgelerde imzalanarak anlaşmaya varıldı (Generalitat de Catalunya, Acords de Govern, 2006). Bu eğitim Paktı, eğitimin toplumsal iletişim yoluyla üretilmesi gerektiği düşüncesi üzerinde kurulmuştur. Eğitimin “merkezî önceliği” olduğunu ifade ettikten sonra, hükümet anlaşmasını imzalayanlar, Millî Eğitim Paktı ve Katalan Yasası Eğitiminin detaylandırılması çerçevesinde ilerlemeyi beyan etmişlerdir. Pakt ile ilgili önemli detay aşağıdaki gibidir:

- Eğitimde iş birliği yapmak için vatandaşların Belediyelerle anlaşması.
- Eğitim sorumluluğunu arttırmak için ailelerle anlaşma yapılması.
- Öğretmenlerle anlaşarak onları teşvik edici kariyer basamakları sunulması.
- Özel okullarla sorumluluk anlaşması yapılması.
- Okulların etkili bir şekilde idare edilebilmesi için eğitim topluluğuyla anlaşma (Medina, 2007).

“20 Mart 2006 tarihli Millî Eğitim Paktı’nın 77 temel sonuçlarından biri, her okul en fazla %30 göçmen öğrenci alabilecektir, yabancı öğrencilerin giderleri devlet tarafından karşılanması yönünde adım atılmıştır. Bu amaca ulaşmak için, Generalitat, göçmen öğrencileri kabul eden devlet fonlarından karşılanan özel okulları finanse edecek (özel sözleşmeler imzalayacak) 78, özel ihtiyaçları olan öğrencilerle okullara ekstra destek sağlamak, okullaşma oranını arttırmak için okullarla ortak komisyon kurmak. (Barrero and Witte, 2007: 18).” “2006-2007 eğitim- öğretim yılında, eğitim politikasına katılan bazı belediyelerde (51 Katalan belediyesi) destekleyerek okulları sübvansen etmeleri için belediyelerle anlaşılacak (Canosa, 2011: 542)”.

İlk adım, devlet tarafından desteklenen okullarda dezavantajlı öğrenciler için ön kayıt döneminde maksimum yer ayrılmasını ve ayrıca, okulların sınıf başına düşen öğrenci oranını azaltmayı teşvik etmektedir. “Bu yöntemle kayıt öncesi ve kayıt süresi boyunca, bazı yerler boş bırakılacak, böylece oran yeniden arttığında, bu sürecin dışında kalan göçmen öğrenciler tarafından doldurulabilecektir. Bu tedbir aslında göçmen çocuklarının okullarına öğretim yılı içerisinde yetişememesine karşılık gelmektedir (Benito i González, 2007, akt. Moreno, Callejo, 2011:114; Canosa, 2011: 542)”. 2007-2008 yıllarında masrafları devlet tarafından karşılanan 1.300 özel okuldan 27 okul bu sözleşmeye sahiptir (M. Beltran, 2007, akt. Barrero and Witte, 2007: 18). *Olga P.: “Belediyelerin sosyal hizmetleri, ekonomik kaynaklara ihtiyaç duyan göçmen aileleri yakından takip eder ve okul malzemelerini satın alma, gezi ödemeleri vs. için yardımlar sağlarlar... Ayrıca, bazı gereksinimler için yardım da sağlarlar. Bazen tercüman hizmeti de vermektedirler.”*

Bu Pakt’ın bir diğer amacı da sosyal bütünleşmeye katkı sağlamak, kültürlerarası birlikteliği sağlamak, din dersinin ferdin seçimine göre olması, (dini inancı olmayan öğrencilerin din

eğitiminden muaf tutulması), “vatandaşlık eğitimi” (*educación para la ciudadanía*), İspanyolca ve Katalanca dil Bir öğretmen ile gerçekleştirdiğim görüşme notlarımdan aktarılmıştır (Nisan 2018).

- “Hristiyan dini, devlet okullarında ve masrafları devlet tarafından karşılanan okullarda (ancak laik okullarda) tamamen ferdin isteğine bağlı bir konudur. Kültür ve değerler konusuyla zaman içinde birleştirilir. Masrafları devlet tarafından karşılanan okullarda haftada 1 saat din eğitimi dersi genellikle ortak bir konudur.

- Müslüman kadınların başörtüsü takmaları ya kendi kişisel tercihi ya da imam tarafından tavsiyesi ile takarlar. Başörtüsünü okullarda takmak yasak değildir. Bazı kadınlar için toplumda kabul görse de bazıları için de reddedilme sebebidir.

- Helal gıdalar/beslenme: Tüm okullarda işlami şartlara uygun olarak hazırlanmış menüler bulunmaktadır. Ayrıca öğrenci yurtlarında da bu helal yiyeceklere ulaşmak mümkündür. Ders saatlerinin düzenlenmesi de herkese uygun yapılmaktadır (Generalitat de Catalunya, 2006, akt. Barrero and Witte, 2007: 18)”.
317

Mayıs 2006’da İspanyol merkezi hükümeti, yeni Eğitim Kanunu (3 Mayıs LO 2/2006)81 düzenlemiştir. Bu yasayla göçmen çocukların devlet okullarında ayrımcılığını önlemek amacıyla, dezavantajlı öğrencilerin sayısını (göçmenler dahil) en fazla % 10 oranında düzenleyen bir sınıf uygulaması getirilmiştir (European Comission, Emilie Poject, Final Report, 2009a:65-66; Barrero, Witte, 2007: 8).

Öte yandan, belirli eğitim ihtiyaçları olan öğrencilerin sayısının dengeli bir şekilde dağılmasını sağlamak için her sınıfa iki öğrenci ile sınırlama, birçok bölgede tamamen yetersizdir ve bu nedenle bu sistem uygulanamamaktadır. Öte yandan dezavantajlı öğrencileri her sınıfta en fazla iki öğrenci olacak şekilde düzenlemeleri uygulamada aksaklıklara neden olmuştur.. İkinci, önemli problem ise yapılan bu işlemin sadece ön kayıt zamanında uygulanabilecek bir sistem olmasıdır. Bu kısıtlama onların ihtimallerini önemli oranda kısıtlamaktadır. Bunun nedeni, dezavantajlı öğrencilerin büyük çoğunluğunun eğitim sistemine eğitim yılı başladıktan sonra dahil edilmesidir (Canosa, 2011).

Halen politika önceliklerinden olan eğitimde dil politikaları Katalonya’da devam eden, hazırlık sınıfları ve çevre eğitim planları aşağıda açıklanacaktır.

3.1.3. Katalonya’da Eğitimde Dil Politikası

1978 Anayasasından itibaren, Katalan hükümeti, eğitim sistemlerinde ve idari alanda İspanyol hükümetine karşı özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin üstesinden gelmek üzere dilbilimsel normalleşme sürecini geliştirmeye başlamıştır. Katalanca kamusal alanda geçerli kabul edilen

ilk dildir. Okullarda ise Katalanca'yı resmi iletişim dili olarak belirlenen “*normalización Lingüística*” Programı uygulamayı başlatmıştır. “Bu program okula yeni başlayan göçmen çocuklara yöneliktir. İlköğretim çağında Katalanca dilinin kullanımı hızla Katalan bölgesi, Franco rejimi öncesinde (1931-1939) yılları arasında, daha geniş bir özerklikten faydalanmaktaydı. Franco rejimi bu özerkliği tamamen bitirerek farklı bölgelerde kullanıldığı şekilde Katalonya’da dilsel özgürlükleri tamamen azaltmıştır. Katalan halkı, dillerinin kullanımı bakımından daha geniş haklara sahiptir. “Katalonya, 1978’lerde başlayan demokratikleşme ve özerk topluluklaşma sürecinde özerklik haklarını yeniden kazanmıştır ve Katalanca dilinin tekrar canlandırılabilmesi için çalışmalarını bu konuda öncelik kazandırmıştır. Katalonya Özerk Statüsü, 1979 yasasının 3. maddesine göre, Katalonya’nın dili Katalanca’dır (Tunçay, 2016: 52).” “Yasal olarak, Katalonya’daki dil eğitimi, Katalanların bir konu olarak zorunlu hale getirilmesi için 2092/1978 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile başlar ve Katalan Parlamentosunda onaylanan dilbilimsel normalleşmenin 7/1983 sayılı yasa onayı ile yasal konumu devam eder. Bu yasa Parlamento’da neredeyse tam oybirliğiyle kabul edilmiştir Bkz. Gobierno de España, Ministerio de la Presidencia y para las administraciones territoriales, (*Ley 7/1983, de 18 de abril, de normalización lingüística en Catalunya*).”

“Daha üst sınıftaki öğrencilerin durumlarının farklı olduğu ve ilköğretimin orta devresinden itibaren Katalanca konuşmayan öğrencilerin katılması için 1996 yılında başlatılan geç birleşme programı’nın (*Programa de Incorporación Tardía*) oluşturulduğu açıktır. Katalancayı dana önce hiç kullanmamış olan öğrencilere yönelik olan bu program, okulun ilk yılından itibaren Katalan dilini eğitiminin verilmesiyle oluşur. Eğitimin ikinci yılında değerlendirme yapılır. Değerlendirme esnek olsa da belli kriterler vardır. Bunun yanında okul dışı zamanlarda dil sınıflarının uygulamasında sivil toplum kuruluşlarıyla koordinasyon sağlanmış, fakat bu uygulamanın pek yararlı olduğu söylenemez (González, 2013: 81; Calvet, 2011: 1588).” “17 Temmuz 2009 tarihli yeni kanunun 10. Maddesinde resmi dilleri ve özellikle de Katalanca’yı kullanma hakkını ve görevini şu ana kadar aldığı karar doğrultusunda devam ettirmektedirler. 11. madde’ye göre, Katalanca Katalonya’nın resmi ve eğitim dilidir. Bu nedenle, eğitim-öğretim, didaktik materyal, ders kitapları, alan değerlendirme etkinlikleri, dersler ve müfredat modülleri Katalanca kullanılmaktadır. (İspanyolca edebiyat ve yabancı diller gibi istisna konular hariç). Yukarıda da görüldüğü gibi, Katalonya’da, örneğin Quebec veya Bask bölgesinde olduğu gibi, dilsel nedenlerle iki veya üçlü eğitim ağı bulunmamaktadır. Ancak bu eğitim sisteminin, sıklıkla politik olarak, Katalonya’nın sosyal bütünlüğü, kültürü ve ulus kimliği için ne kadar yararlı olduğu vurgulanmıştır. İspanyolca ve Katalanca okulların (ve toplumun) zenginleştirilmesi kültürel çeşitlilik için bir fırsat olarak algılansa da dilin ve dini çeşitliliğin yönetimi bu kültürlerarası yaklaşımın uygulamada sınırlarını ortaya koymaktadır. Her ne kadar belirtilen

hedef kültürlerarasılık olsa da özünde asimilasyon uygulamaları yoluyla entegrasyon sürdürülmektedir (European Commission, Emilie Project Final Report, 2009a).”

Katalan dilini konuşma özelliği Katalan kimliğine ilişkin en önemli göstergedir (Tunçay, 2016: 52). “Artola’ya göre, Katalonya’da en iyi çalışmış olan öğrenciler en geç iki yıl içerisinde dil yeterlilik sınavında geçerli notu almak durumundadırlar. iki mesele, Katalanca dilini öğrenme ve durumlarını düzenli hale getiremeyenler için erişim kriterlerinde eşitlik olmuştur (Artola, 2009: 272).” Catalana Cívica Convivencia’ya göre ise, “*bizim Özerk Topluluğumuzun iki resmi dili vardır, ancak eğitim sisteminde iki dilden sadece bir tanesi tek araç dili (vehicular) yani Katalanca olarak kabul edilir. Bu durumda Katalanca konuşanlar avantaja sahiptir. İspanyolca konuşan çocukların, öğrenme sürecine konuların zorluklarına ek bir dilsel zorluk eklenmektedir* (Convivencia Cívica Catalana, 2016: 38)”.

Ek olarak, “Katalonya’daki tüm toplumu kapsaması için kullanılan tek dilli yoğun pratik sistem olan “*Immersi6 Lingüística*” toplumu ayırıştırır. Bu, eğitim bakımından arasında büyük bir performans kırılması yaratmasında İspanyolca konuşan ve Katalanca konuşan öğrenciler ile aynı zamanda göçmen öğrenciler ve Katalan öğrenciler arasındaki etkilidir.(Convivencia Cívica Catalana, 2016: 42)”.

3.1.4. Telafi Edici Eğitim Destekleri

Göçmen öğrencilerin çoğunlukta olduğu okullarda, bu öğrencilerin eğitimlerini daha etkili hale getirmek ve kalıcı bir öğrenme sunmak için kurslar, Katalanca dil öğretimi sınıflarıyla koordineli olarak yürütülmektedir. Eğitim Bakanlığı, 1998-1999 eğitim yılından itibaren okula geç başlayan öğrencilerin sisteme uyumuna yardımcı olmak için uyum ve hazırlım sınıfları açarak temel eğitime dahil etmişlerdir. (González, 2013: 81-83). 2004 yılı, üçlü bir sol96 hükümetle birlikte, Vatandaşlık ve Göçmenlik Planı”dan (*Pla de Ciutadania i Immigració 2005-2008*) kısa bir süre sonra ne olacağını düşünmenin mantığı içinde, Dil ve Sosyal Uyum Planı oluşturulmuştur (*Llengua i Cohesi6 Social -LIC*). 2003-2004 eğitim-öğretim yılı sonunda hayata geçirilen ve 2003-2006 yılları arasında yabancı uyruklu öğrencilere yönelik eylemleri içeren Dil ve Sosyal Uyum Planı (*Pla d’actuaci6 per a l’alumnat de nacionalitat estrangera 2003-2006*). Gerçekleştirdiğim görüşme notlarımdan çalışmaya aktarılmıştır. Mart 2018. *Katalonya Sosyalist Partisi* (Partit Socialista de Catalunya), *Katalonya Cumhuriyetçi Solu* (*Esquerra Republicana de Catalunya*) ve *Katalonya Yeşiller Girişimi* (*Iniciativa per Catalunya Verds*).

“LIC planı, bu bağlamda ideal olarak tüm okulların göçmen oranının % 10 ile en fazla % 30 oranında olması gerektiğini belirtmektedir. Göçmenlerin okullarda % 30’dan fazlası, yönetim sorunları yaratırken, % 10’undan daha az olması ise öğrencilere küreselleşmiş dünyamızın sınırlı bir vizyonunu vermek anlamına geliyor (Barrero, Witte, 2007: 21)”. Generalitat de Catalunya,

Departament d'Ensenyament. (2003), Pla d'actuació per a l'alumnat de nacionalitat estrangera 2003-2006. açıklanmıştır. Bu programın amacı yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sistemine dâhil edilmesidir. Tüm öğrencilerin dili, dini, ırkı ve sosyal statüsü ne olursa olsun sisteme entegre edilmesi okula ve sosyal çevreye uyumlarının sağlanması ve hedeflenmiştir. Yabancı uyruklu öğrenciler için planlanmış hedefler aşağıda ifade edilmiştir:

- Katalanca diline yazılı ve sözlü olarak hâkim olmak.
- Tüm öğrencilerin ortak eğitim programına dâhil olmaları. Bu kural İspanyolcaya hakim olmayı da kapsamaktadır.
- Okul ve sosyal anlamda kişilerin kendi yeterliliklerini sağlamalarına ilişkin çalışılması kuralı vardır. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmak için aşağıdakiler denenecektir:
- Bu öğrencilerin hızlı bir şekilde eğitim sistemine dâhil edilmesi.
- Her öğrencinin seviyesine göre eğitim ihtiyacının belirlenmesi.
- Kişisel eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilme doğrultusunda eğitim müfredatının uyarlanması yoluyla dikkat edilmesi.
- Eğitim camiasındaki, tüm kamu okullarında ve devlet destekli okullarda uygun yerlerde doğru yerleştirme
- Hazırlık sınıfı ve yeni gelenler için uyum sınıfları.
- Hazırlık sınıfı bulunan okullardaki öğretmenlere formasyon eğitimi verilmesi.
- Kültürlerarası eğitim (Generalitat De Catalunya, Departament d'Educació, 2003).

Sonrasında bu plana dört yeni plan daha eklenmiştir. Eklenen planlar ise bunlardır: “Roman halkı öğrencileri için uygulanacak plan, okullarda göçmen öğrencilerin uyruklarına göre dil eğitiminin verilmesi ve öğrencinin kendi kültürünün eğitiminin okuldan sonraki saatlerde eğitimi planı, bu planın uygulanması ve programın takibi (González, 2013: 81-83)”.

“Eğitim alanındaki revizyonun en fazla temsilcisi olacak olan Dil ve Sosyal Uyum Planı ekiplerinin oluşturulmasıyla yolculuğa başlamıştır (Serra, 2006: 165; Canosa, 2011: 538; Barrero and Witte, 2007: 18).” Katalonya Eğitim Bölümü bu planının uygulanması ile Katalonya halkının mevcut kültürel farklılığını dikkate alan ve eğitime odaklanmış bir lokal çevre oluşturmayı hedefleyen ve tüm çevreden öğrencilere akademik başarı sağlamaya yardımcı olmak ve aykırılışmayı önlemek için okulların kendi eğitim planlarını uygulamaya koymuştur (European Commission, Emilie Project Final Report, 2009a). Bu birliğin var olan çoğulluğun tanınmasından, toplumsal dayanışmanın oluşturulmasından ve demokratik olgulara göre halkların bir arada

yaşama özendirilmesinden kaynaklanacağını belirtir.

“Bu bağlamda, tüm okullar için kültürlerarası eğitim gerekli kabul edilir. Bu planın olumsuz görülen taraflarından biri ise, öğretmenlere çok fazla sorumluluk yüklemeye devam etmesi ve teşkilatsal bir bakış açısına göre her okulda kültürlerarası ve sosyal uyumun dilbilimsel koordinatörü ve aynı zamanda hazırlık sınıfına sahip okullarda, hazırlık sınıfı için öğretmen atanmasına rağmen, kılavuzları hareket tarzına açık bırakmasıdır. Oysaki, öğretmenler mevcut becerilerini yeni gerçekliğe uyarlamak için eğitilmelidir. Başlangıç eğitiminin gelişmekte olduğu doğru olsa da, şu anda öğretmenler günlük çalışmalarını geliştirmekle sınırlı kalmaktadırlar (Calvet, 2011: 1587).” González’e göre, hazırlık sınıfları fiziksel alan olarak değil, “yoğun bir dil öğrenimini garanti etmek için bir dizi strateji” olarak düşünülmüştür. Bu hazırlık sınıfları, öğrencilerin okula daha hızlı uyum sağlamalarına yardımcı olur.

“Bu sistem bazı konu ve uygulama önlemlere sahip ve belli bir öğrenci grubuna hizmet etmek için bir organizasyon stratejisi olarak uygulanacaktır. Ortaöğretim de bu sistem içinde uygulanabilir (González, 2013: 81-83)”. “Son bilgilerden ulaşabileceğimiz sonuçlara göre, hazırlık sınıfları, yabancı öğrencilerin kabulü ve ek destekler ile eşlik etmek için hedeflenen amacın en önemli göstergelerindedir (Castaño, Gómez y Bouachra, 2008: 34)”. “Okullara göre Sosyal Uyum Kurulundan eğitim ve tavsiye alan ve farklı kapasitedeki hazırlık sınıfları Dil ve temel hedefi dil bilmeyen öğrencilerin takviye eğitimlerle diğer sınıflara uymasını amaçlayan bir sınıf öğretmeni atanır. Bu öğrencilerin eğitim öğretimi onlar için açılmış yeni sınıflarda başlar (Calvet, 2011: 1588)”.

Öğrencilerin Katalanca dil edinimi ve okul oryantasyonu teşvik etmek Katalonya’da, 2004 yılından bu yana okula yeni başlayan için dil eğitimi ağırlıklı sınıflar ilk ve ortaöğretim okullarında bulunmaktadır. “Dil öğrencileri bu sistemin önemli bir parçasıdır. Göçmen öğrenciler, okula başladıkları günden itibaren hazırlık sınıfları ve normal sınıfları arasında koordineli bir şekilde ilerlerler. Bu sınıfların verimliliği iki farklı ölçekle ölçülebilir: Katalanca dili bilgisi ve okul oryantasyonu (Vila, Canal, Mayans vd., 2014: 308; Escandell, 2013:169).”

Hazırlık sınıflarının hedefleri öğretmen ve öğrencilerin uygulamaları programda açıkça belirtilmiştir. Yoğun dil eğitimi haftada on iki saati geçmez ve öğretmen öğrencinin sosyalleşmesine müdahale etmez. Programda genel olarak kültürel zenginleşme öngörülmektedir. Sınıf metodolojisi, küreselleşmeye, işlevsel etkinliklerin performansına ve olumlu kişiler arası ilişkilerin gelişmesini sağlar. Sınıftan esas sorumlu kişi sınıftaki yabancı öğrenciler için örnek olan ana öğretmen, sınıf yönetiminden, ilk değerlendirmelerin yürütülmesinden, öğrencilerin gerçek sınıflarına oryantasyonunun özendirilmesinden, okul ve aile arasında arabuluculuk yapmasından sorumludur (Vila, Canal, Mayans vd, 2014).

“Program, eğitime dahil olan ve iki resmi dili (Katalanca ve İspanyolca) bilmeyen yabancı uyruklu öğrencilere hizmet veren okula oryantasyon ve temel enstrümanların öğrenimi, Katalanca dilini öğrenme ve okul alışkanlıkları konusunda eğitirken, ek olarak matematiksel mantık, sosyal ve doğal çevre bilgisinin öğrenilmesini içerir. Tabii ki, her zaman bu sınıflarda bulunmayan, fakat Katalanca dil bilgisinin, birinci derecede önemli olmadığı (İngilizce, Beden Eğitimi, Müzik vs.), öğrencilerin normal sınıflarda aldığı ve keşfettiği konular da vardır (Calvet,2011: 1588).”

3.1.5. Göçmenlerin Eğitim İle İlgili Hakları ve Kanunlar

Günümüzde ırkçılık kurumsal alanlarda gözle görülmez ancak derinden hissedilir olduğu bir zamana ırkçılığın artık abartılı ve saldırgan bir şekilde kendini gösterdiği zamandan doğru değişmiştir. Oluşabilecek tepkilerden çekinilmesi sebebiyle kurumsal birçok alanda ırkçılığın devam etmesinin önüne geçilmesiyle birlikte hala bu tutumun zihinlerde yer ettiği görülmektedir. Bundan dolayı hem bireysel hem de toplumsal anlamda sivil toplum örgütlerinin rolü bu alanda daha çok hissedilmektedir. Özellikle büyük devletler ve çok uluslu sivil toplum örgütlerinin bu anlamda katkısı hissedilmekte ve önemli roller üstlenmektedir. Çünkü hükümetler, insan onuruna uygun bir hayat sunma misyonundan kendi geçmişlerine bakıp yola çıktıkları sözde çözüm önerilerinin insanlara ve uzaklaşmışlardır. Yönetimlerin, eskiden kalan öfkelerini devam ettirerek, sosyal açıdan (güvenlik, eğitim) bu bireylerin ve toplumların kaderlerine terk edilmeleri onlara muhtaç olan halklar ve insanlara sadece minimum olanakları sunması (barınma, sağlık, yiyecek, içecek), ikinci bir otoritenin ve denetlemenin zorunluluğunu gösteriyor. Türkiye’de birçok Suriyeli çocuğun sağlık, barınma, maddi imkânsızlık ve benzeri sebeplerle okul çağında olmalarına rağmen okul eğitimlerine devam edemedikleri tahmin edilmektedir. Ancak Suriyeli çocuklar için Türkiye Cumhuriyeti birçok eğitim olanağını kanunlarla belirlemiştir. Aşağıda Türkiye Cumhuriyeti iç göçleri Bakanlığı Göçler idaresi Genel Müdürlüğü’nün 2013 yılında yayınladığı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda yabancıların eğitimi ile ilgili birçok madde bulunabilir. Bahsedilen kanunlardaki 59. Madde “*geri gönderme merkezlerinde çocuklara eğitim ve öğretim sağlanması*” ndan, 89. Madde “*uluslararası koruma statüsünde olan aile üyelerine ilköğretim ve ortaöğretim hizmetleri*” sağladığından,

96. madde de Suriyeli göçmenlere çılan kurs ve benzeri eğitimlerle kişilere beceri kazandırılmasından ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yetkilerinden bahsedilmiştir 104. madde düzensiz göç ile ilgili alınan önlemleri ve uyum süreçlerine ilişkin planları kapsar. Türk öğretmenler tarafından Kamplarda kalan Suriyelilerin eğitimi Suriyeli ve sağlanmaktadır. Yetişkinler için ise fiziksel aktivitelerini yapabilecekleri birçok spor alanları bulunmakta ve Halk Eğitim Müdürlükleri tarafından açılan farklı mesleki ve eğitici kurslar vardır. “Çeşitli uluslar arası kuruluşlar, kampların, dünya standartları dikkate alındığında, üst düzey bir standartlara sahip

olduğunu belirtmiştir (Ağır vd., 2015: 112).

4. SONUÇ VE TARTIŞMA

Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası ve Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde Eğitim hakkı ve genel olarak herkes için eşitlik ilkesi; belirtilmektedir. Eğitim alanında göçmen ve mültecilerin o ülkede yaşayan vatandaşlarla aynı haklara sahip olması gerektiği uluslararası sözleşmede yer almaktadır ancak bunu sadece göçmen gönderen ülkeler imzalamıştır. Göçmenlerin eşit eğitim almasını engelleyen bazı unsurlar vardır. Bunlardan birkaçı; tutarlı olmayan göçmen kanunları, bazı göçmenler için önlerine çıkan bürokratik engeller. Anayasal eğitim hakkını engelleyen bazı ulusal kanunlar da göçmen çocuklarının eğitimini engellemektedir. Örneğin Güney Afrika belgesi olmayan göçmenlere okullarında eğitime devam etme izni vermemektedir. Mevzuatta belirtilen göçmenlerin eğitim alma hakkı göçmenlere eğitim hedeflerine ulaşmada olanak sağlamaktadır. Arjantin'de 2006 yılında çıkarılan Millî Eğitim Kanununa göre ülkede yaşayan tüm insanlara eğitim hakkı verilmektedir. Slovenya'da ilköğretim yasasında, göçmenlerin eğitim alanındaki hakları da net bir şekilde belirtilmektedir.

Bölgesel ya da yerel kapsamda eşit olmayan uygulamaların önüne geçebilmek için geniş kapsamda hazırlanan bir yasa yeterli olmayabilir. Okullar tarafından öğrencinin okula kaydını yapmak için geçmiş dönemde almış oldukları eğitim bilgilerini gösteren belgeler, ulusal kimlik belgeleri ya da nüfus belgesi gibi belgeler istenmektedir. Güney Amerika ülkelerinden Şili'de yaşayan 2010 yılında Haitili göçmen sayısı 5.000 iken bu sayı 2017'de 105.000'e çıkmıştır ve yerel devlet yetkililerinin kendi inisiyatifinde ilgili politika kapsamında tüm öğrencilerin devlet kanalıyla eğitim almaları ön koşul olsa da uygulamada eğitim hizmetlerinin sunulması vardır. Özbekistan'daki okul sorumluları; öğrencileri okula kaydederken genellikle öğrenciden ikametlerine dair belge, resmi dilde yetkinlik veya pasaport istemektedir.

Yasaların okullara kaydedilirken belge istenmediği, okul görevlilerine resmiyette açıklama yapılarak görevli kişilerin bu konularda kolaylıklar sağlamaları ve güçlü bir ulusal yasal çerçeve, insanlara haklarını arayabilmek amacıyla gereken yerlere başvurabilmeleri için çeşitli yöntemler tavsiye edilebilir. 2014'te Türkiye ve İtalya; okula kayıt esnasında bu tarz belgelerin talep edilmeyeceğini açıklık getirerek bu konuya şeffaflık getirmişlerdir. Fransa'da aileler; kayıt için ötekileştirme kararıyla ilgili olarak haklarını aramak amacıyla hakem kuruluna ya da yargıya başvurabilme hakları vardır.

Göçlerin yol açtığı ve açabileceği büyük sorunlar karşısında ülkelerin göç için belli plan ve programlar yapması şarttır. Göç ve göçmenlerin eğitimi arasındaki ilişkiye bakarsak; göç eden bireyler topluma uyumu ve göç ettikleri bölgenin toplumu tarafından kabul edilmesi veya çok kültürlü bir anlayışla yeni bir kültür oluşturulması için sistemli bir eğitim yapılması önemli bir

zorunluluktur. Göçler aslında toplumda bir kültürel çeşitlilik ve zenginlik olarak kabul edilmeli ve göç olayına daha olumlu bakılmalı, göçmenleri ötekileştirmeden ve herhangi bir ayrımcılık yapmadan, insanları toplumdaki dışlamadan ve adaletin ön planda olduğu bir yaklaşım sergilenmelidir. Özellikle başka kültürlerle ait göçmenleri asimile etmeye çalışmak, göçmenleri olumsuz etkilemekte ve suç olaylarının artmasına, Özellikle farklı kültürlerden gelmiş göçmenleri kendi toplumları içerisinde asimile etmeye çalışmak, göçmenler üzerinde olumsuz bir baskı yaratarak onları suça teşvik etmektedir ve göçmene ait olumlu kültürel değerlerin yok olmasına ve toplumun dinamiklerinin kaybolmasına neden olabilmektedir.

Günümüzde diğer devletlere göre fazla göç alan devletler göçmenlerin eğitimi için yeni düzenlemeler yapmakta ve göçmenler için yeni kanunlar koymaktadır. Yalnız bu yasal düzenlemeler sadece bireylerin temel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olmamalıdır. Eğitim gibi toplumu bir arada tutacak, kültürel anlamda insanlar arası zenginleşmeyi sağlayacak ve toplumsal uyumu sağlayacak şekilde eğitimle ilgili her konuyu düşünerek yapılacak düzenleme toplumun gelişmesine önemli etki edecektir.

KAYNAKÇA

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (2017). *Suriye afet raporu*. <https://www.afad.gov.tr/tr/2373/Giris> internet adresinden alınmıştır. Erişim: 15 Kasım 2017.

Ağır, O. ve Sezik, M. (2015). “Türkiye”de Yaşanan Göç Dalgasından Kaynaklanan Güvenlik Sorunları”. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9): 95-123.

Başbay, A. Bektaş, Y.(2009).Çok kültürlülük Bağlamında Öğretim Ortamı ve Öğretmen Yeterlikleri. *Eğitim ve Bilim, Cilt (34), Sayı (152)*.

Barrero, R. Zapata; Witte, de N. (2007): “Spanish approaches to the management of cultural diversity in compulsory education”, Grup de Recerca sobre Immigració i Innovació Política (GRIIP). Department of Social and Political Science, Universitat Pompeu Fabra, (Çevrimiçi) https://www.upf.edu/documents/3329791/3455370/griipemilie_wp3.pdf/e9e436fa-57b8-4538-a9af-4e99e495e6b8 (Erişim:20.03.2018).

Baumann, Gerd.(2006). Çok kültürcülük Bilmecesi Ulusal, Etnik ve Dinsel Kimlikleri Yeniden Düşünmek, Çev. Işıl Demirakın, Dost Kitabevi, 2006.

Berger, R. ve Weiss, T. (2003). Immigration and posttraumatic growth-a missing link. *Journal Of Immigrant & Refugee Services*, 1(2), 21-39.

Calvet, Núria Llevot. (2011): “Políticas Educativas De Inmigración En Cataluña y Su Reflejo En Una Escuela”, Instituto de Migraciones, Andalucía, Granada, (Çevrimiçi) <https://dialnet.unirioja.es/descarga/articulo/4051225.pdf> (Erişim:01.04.2018)

Dinçer, Ö. B., Karaca, S., & Yavuz, H. (2013). Göçün ikinci yılında Suriyeli savaş mağdurlar. *Analist Dergisi*, 25.

Doytcheva, M. *Çokkültürlülük*. (2009). T. A. Onmuş (çev.). İletişim Yayınları.

Düşkün, Y.(2016). *Türkiye’de ortaöğretimde kapsayıcı eğitim durum analizi*. Eğitim Reformu Girişimi.

21.09.2018 tarihinde http://www.egitimreformugirisimi.org/wpcontent/uploads/2017/03/ERG_KapsayiciEgitim_DurumAnalizi.pdf adresinden alınmıştır.

Elitok, S. P. (2013). Turkish migration policy over the last decade: A gradual shift towards better management and good governance. *Turkish Policy Quarterly*, 12(1), 161-172.

Ergin, H. (2016). Turkish university students' Perceptions towards their Syrian classmates. *Egitim ve Bilim*, 41(184), 399-415.

Ergin, D. ve Ermağan, B.(2011). Çok kültürlülük ve Sosyal Uyum International Conference on New Trends in Education and Their Implications 27-29 April 2011

Field, S., M. Kuczera & B. Pont (2007). No more failures: Ten steps to equity in education, education and training policy, OECD Publishing, Paris, 21.09.2018 tarihinde <http://dx.doi.org/10.1787/9789264032606-en>. adresinden alınmıştır.

Ferris, E & Winthrop, R. (2010). Education and displacement: Assessing conditions for refugees and internally displaced persons affected by conflict. Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2011: The hidden crisis: Armed conflict and education. UNESCO. Retrieved September 21, 2018 from <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001907/190715e.pdf>

Göynüklü, Ceren.(2012).Kuzey Kıbrıs’ta Göçmen İşçilerin İnsan Hakları. Kıbrıslı Türk İnsan Hakları Vakfı Yayınları.

Güleç, S. Sancak, H.Ö (2009). Göç, Kimlik ve Aidiyet: Almanya’da Yaşayan Türkiye Kökenli Gençler Açısından Bir Analiz <http://idc.sdu.edu.tr/tammetinler/goc/goc9.pdf>, (13.3.2013).

Güçtürk, Y. (2014). Sürgün ile savaş arasında Suriyeli mülteciler. Siyaset. Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı (SETA). <http://setav.org/tr/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/yorum/18059> internet adresinden alınmıştır. Erişim: 9 Kasım 2016

Güneş, M. (2013). Uluslararası göçün tetikleyicileri; Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göçün Cilvegözü örneği ile yansımalar. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Tuğut Özal Üniversitesi.

Harunoğulları, M. (2016) Suriyeli sığınmacı çocuk işçiler ve sorunları: Kilis Örneği. Göç Dergisi. Mayıs, 3 (1), 29 – 63.

He, Y., Bettez, S.C. & Levin, B.B. (2015). Imagined community of education: Voices from refugees and immigrants. Urban Education, (7) 1-29.

Heywood, A. (2014). Siyasi İdeolojiler. Ö. Tüfekçi (çev.) Adres Yayınları.

INEE (2013). Minimum standards for emergency education. Retrieved September 21, 2018 from <http://www.inesite.org/en/minimum-standards/handbook>.

Karakuş, Emine.(2006). Göç Olgusu ve Eğitime Olumsuz Etkileri(Sultanbeyli Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaya, İ.,& Eren, E. Y. (2015). Türkiye'deki Suriyelilerin hukuki durumu: Arada kalanların hakları ve yükümlülükleri. Seta Yayınları.

Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(3), 163- 184.

Kurtuluş, Hatice., Purkis, Semra.(2008). Türkiye'den Kuzey Kıbrıs'a göç dalgaları: Lefkoşa'nın dışlanmış göçmen-enformel emekçileri. Eğitim ve Bilim Dergisi sayı(112)

LAUSD (2016) Guide for educators and school support staff, for immigrant children Retrieved September18,2018fromhttp://www.aft.org/sites/default/files/im_uac-educatorsguide_2016.pdf

Nar, Betül.(2008). Göçün Eğitime ve Eğitim Yönetimine Etkileri (Dilovası Örneği). Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya. Navarro, Vicenç. (2009): “El sistema educativo clasista en Cataluña”, (Çevrimiçi) <http://www.vnavarro.org/?p=3085> (Erişim:28.01.2018).

Nicolai, S. (2003). Education in emergencies. London: Save The Children. Özdemir, M. Çağatay.(2005). Çok Kültürlülük ve Türkiyelilik. Tek Ağaç Yayınları.

Özdemir, Ç. (1988). Federal Almanya'daki Türk işçi çocuklarının eğitim sorunları açısından iki dillilik ve iki kültürlülük ile ilgili eğitim modelleri. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi.

Öztürk, Özgür Güneş. (2014): “İspanya Göç Politikaları ve Göçmen Hayatlar: İspanya Örneği Türkiye İçin Bir Model Olabilir mi?”, Turkish Journal of Population Studies”, (Çevrimiçi), http://www.hips.hacettepe.edu.tr/nbd_cilt36/makale4.pdf (Erişim: 08.04.2018).

Peterson, S.D. (2011). Conflict, education and displacement. Conflict and Education: An Intedisciplinary Journal, 1(1), 1-5.

Polat, Soner.(2012).Okul Müdürlerinin Çok kültürlülüğe ilişkin Tutumları. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi sayı(42).

Sallan Gül, Songül(2001-2002). “Dış Göçler, Yoksulluk ve Türkiye’de Göçmenlere Yönelik Yardımlar” TODAİE İnsan Hakları Yıllığı, cilt:23-2.

Stuecker, J. (2006). Education of refugees. US: Parent Information Resource Center Program.

Stainburn, S. (2002). Interview: When children flee conflicts, they need food, shelter – and school, says the International Rescue Committee’s Wendy Smith, Education Week Teacher, 14(2), 10-11.

Şahan, G. (2018). Göçmen çocukların eğitimi: Almanya’da Türk çocukları. Anı Yayıncılık.

Şahin, İ., Şahin, C., Öztürk, M.(2013). Barış Harekâtı Sonrasında Türkiye’den Kıbrıs’a Yapılan Göçler ve Tatbik Edilen İskân Politikası. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/7 Summer 2013, p. 599-630.

Segal, U. A., Mayadas, N. S., & Elliott, D. (2006). A framework for immigration. Journal of Immigrant & Refugee Studies, 4(1), 3-24.

Sirin, S.R. & Lauren Rogers-Sirin. (2015) The Educational and mental health needs of Syrian refugee children. Washington, DC: Migration Policy Institute.

Sinclair, M. (2007). Education in emergencies: Commonwealth education partnerships.

Nexus Strategic Partnerships, 52-56.

Şahin, C. (2001). Yurt dışı göçün bireyin psikolojik sağlığı üzerindeki etkisine ilişkin kuramsal bir inceleme. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21(2).

Şeriati, Ali.(1980). Medeniyet ve Modernizim. Çev. Fatih Selim, Abdurrahman Aslan. Zafer Matbaası.

Tellal, Eral.(1994). Göçmen işçiler, Yaşam Koşulları ve Son Uluslararası Sözleşme. Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Dergisi. Cilt(49)sayı(3-4)(415-427).

Tezcan, Mahmut.(1995). Eğitim Sosyolojisi. Zirve yayınları.

Tüfekçi, Suat.(2002). Kırsal Kesimlerden Büyükşehirlere Göç ve Göçün Aile Yapısında Meydana Getirdiği Değişiklikler(İstanbul Örneği)Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.

Türmen, T. (2012). Afet zamanlarında eğitim: Eğitim izleme raporu. İstanbul: Eğitim Reformu Girişimi (ERG).

United Nations International Children's Emergency Fund (UNICEF). (2016). Türkiye'deki Suriyeli çocuklar.

http://unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/T%C3%BCrkiyedeki%20Suriyeli%20%C3%87ocu%20klar_Bilgi%20Notu%20Subat%202016.pdf internet adresinden alınmıştır. Erişim: 15 Kasım 2016.

Uluocak Polat, Gonca.(2009). İç Göç Yaşamış ve Yaşamamış çocukların Okulda Uyumu. Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi 26

Urry, Johan(1998). "Küreselleşme ve Vatandaşlık", Türkiye Günlüğü, Kış, s.88-99. 2001.

Uğurlu, Z. (2018). Suriyeli sığınmacı öğrencilerin okula uyum sorunlarının çözülmesi ve desteklenmesinde öğretmen etkisi. İçinde Şiddet ve sosyal travmalar, (ss. 178-242). Ankara: HEGEMYayımları

http://www.hegemvakfi.org.tr/wpcontent/uploads/2018/12/kitap_28122018_son.pdf adresinden alınmıştır. [ISBN: 978-975-2489-09-7]

UNICEF (2015). Curriculum, accreditation and certification for Syrian children in Syria,Turkey, Lebanon, Jordan, Iraq and Egypt, regional study.

Yakinthou,C. Polili,Ö.(2010). Ortak Bir Amaç Üzerinden Uzlaşmak: Kıbrıs'ta Mülteci ve Sığınmacılar İçin İnsan Hakları. TESEV Yayınları, Aralık,2010.

Yavuzer, Haluk.(2001). Çocuk ve Suç. Remzi Kitabevi. İstanbul.

Yazıcı,S.,Başyol,G.,Toprak,G.(2009). Öğretmenlerin Çok kültürlü Eğitim Tutumları: Bir Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi 37, 229- 242.

Watkins, K. & Zyck, S.A. (2014). Living on hope, hoping for education: The failed response to the Syrian refugee crisis. London: Overseas Development Institute.